

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SVOBODA PROJEVU SE ZAMĚŘENÍM NA
SVOBODU TISKU V SOUDNÍ JUDIKATUŘE

2019

Vít Fiala

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vít FIALA**

Osobní číslo: **R16M0055P**

Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**

Studijní obor: **Právo**

Název tématu: **Svoboda projevu se zaměřením na svobodu tisku v soudní judikatuře**

Zadávací katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

1. Pojem svoboda projevu a vývoj svobody projevu v České republice
2. Právní úprava svobody projevu v České republice
3. Svoboda tisku jako součást svobody projevu
4. Judikatura soudů České republiky v otázce svobody tisku
5. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva v otázce svobody tisku

Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce: **103**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- Bartoň, Michal: Svoboda projevu a její meze v právu České republiky. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-367 - x.
- Bartoň, Michal: Svoboda projevu: principy, garance, meze. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-42-4.
- Herczeg, Jiří: Meze svobody projevu. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-94-0.
- Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-365-3.
- Svoboda projevu a tisku: Sborník vybraných příspěvků z mezinárodních konferencí. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1146-7.
- Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.

Katedra ústavního a evropského práva

Datum zadání diplomové práce: **28. března 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2019**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Marie Porejšová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 25. června 2018

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2019

.....

Vít Fiala

Poděkování:

Chtěl bych tímto poděkovat vedoucí diplomové práce JUDr. Zuzaně Vostré Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky a příkladné vedení mé práce.

Obsah

ÚVOD	8
1 POJEM SVOBODA PROJEVU A VÝVOJ SVOBODY PROJEVU VE SVĚTĚ A V ČESKÉ REPUBLICCE.....	10
1.1 POJEM SVOBODA PROJEVU.....	10
1.2 DOBOVÉ VYMEZENÍ SVOBODY PROJEVU	14
1.3 VÝVOJ SVOBODY PROJEVU V ČESKÉ REPUBLICCE.....	20
2 PRÁVNÍ ÚPRAVA SVOBODY PROJEVU V ČESKÉ REPUBLICCE.....	26
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA SVOBODY PROJEVU NA MEZINÁRODNÍ ÚROVNI.....	26
2.1.1 <i>Všeobecná deklarace lidských práv</i>	<i>26</i>
2.1.2 <i>Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod</i>	<i>28</i>
2.1.3 <i>Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....</i>	<i>30</i>
2.1.4 <i>Charta základních práv EU.....</i>	<i>32</i>
2.1.5 <i>Úmluva o právech dítěte.....</i>	<i>34</i>
2.2 VNITROSTÁTNÍ ÚPRAVA SVOBODY PROJEVU.....	37
2.2.1 <i>Listina základních práv a svobod.....</i>	<i>37</i>
3 SVOBODA TISKU JAKO SOUČÁST SVOBODY PROJEVU .	42
3.1 SVOBODA TISKU JAKO SOUČÁST TISKOVÉHO PRÁVA.....	42
3.1.1 <i>Stručný vývoj tiskového práva.....</i>	<i>43</i>
3.2 ÚSTAVNÍ VYMEZENÍ A MOŽNOSTI OMEZENÍ SVOBODY TISKU.....	45
3.2.1 <i>Listina základních práv a svobod.....</i>	<i>45</i>
3.3 ZÁKONNÉ VYMEZENÍ A MOŽNOSTI OMEZENÍ SVOBODY TISKU	46
3.3.1 <i>Tiskový zákon</i>	<i>46</i>
3.3.2 <i>Zákon o neperiodických publikacích.....</i>	<i>51</i>
3.3.3 <i>Zákon o ČTK</i>	<i>51</i>
3.3.4 <i>Občanský zákoník.....</i>	<i>51</i>
3.3.5 <i>Zákon o svobodném přístupu k informacím</i>	<i>52</i>
3.3.6 <i>Trestní zákoník</i>	<i>53</i>
3.3.7 <i>Etický kodex.....</i>	<i>54</i>
4 JUDIKATURA SOUDŮ ČESKÉ REPUBLIKY V OTÁZCE SVOBODY TISKU	56

4.1 PRÁVO NA OCHRANU OSOBNOSTI VE STŘETU S PRÁVEM NA SVOBODU PROJEVU	56
4.1.1 <i>Helena Vondráčková proti Janu Rejžkovi</i>	56
4.1.2 <i>Tomio Okamura proti Reflexu</i>	60
4.1.3 <i>Karel Březina proti Reflexu</i>	65
4.1.4 <i>Petra Paroubková proti Reflexu</i>	68
4.2 PRÁVO NA OCHRANU ZDROJE VE STŘETU S TRESTNÍM ZÁKONÍKEM 71	
4.2.1 <i>Trestní stíhání Sabiny Slonkové a Jiřího Kubíka</i>	72
5 JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA V OTÁZCE SVOBODY TISKU	74
5.1 PETER MICHAEL LINGENS PROTI RAKOUSKU	74
5.1.1 <i>Dobové souvislosti</i>	74
5.1.2 <i>Zahájení, průběh a konečný výsledek sporu</i>	75
5.2 ROGER FRESSOZ A CLAUDE ROIRE PROTI FRANCII	78
5.3 LUBOMÍR FELDEK PROTI SLOVENSKU	81
ZÁVĚR	87
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	89
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	90

Úvod

Jako téma mé diplomové práce jsem si zvolil svobodu projevu se zaměřením na svobodu tisku v soudní judikatuře, neboť se jedná o aktuální téma, a to nejen v České republice. Důvodů k výběru tohoto tématu jsem však měl hned několik.

Prvním a nejspíš hlavním důvodem je skutečnost, že právem na svobodu projevu se nejčastěji ohánějí ti, kteří nerozumí tomu, že i toto právo má své limity a že i slovem lze způsobit újmu, která může být dále řešena jak v civilním, tak i v trestním řízení. Často, hlavně na sociálních sítích se setkáváme s pro mě těžko akceptovatelnými názory, že svoboda projevu buď je, anebo není a že ti, kteří se slovním útokům brání, jsou novodobí cenzoři. S těmito názory bytostně nesouhlasím, neboť svoboda projevu měla vždy své limity a zrušení těchto limitů by nezadržitelně vedlo k anarchii, a proto mám za to, že každý, kdo se vymezuje proti zneužívání svobody projevu chrání právní stát.

Druhým důvodem je skutečnost, že pod právo na svobodu projevu nepatří pouze možnost vyjádřit své názory v obyčejné interakci, ale můžeme tak činit slovem, písmem i svými činy. Tím se dostávám ke svobodě tisku, která spadá pod svobodu projevu, a která je nezbytným prvkem demokratické společnosti. Tisk často způsobuje potíže vládnoucí garnituře, proto je jeho význam nedocenitelný.

Třetím důvodem je můj soukromý zájem o věci veřejné, kdy aktivně sleduji hlavně novinky ze světa politiky a zkoumám, jak jednotlivá média přistupují k novým informacím a jakým způsobem je prezentují.

Cílem práce je pomocí teoretické části dokázat, že právo na svobodu projevu svým způsobem formovalo společnost již od starověku, byť často nebylo hlavním tématem doby. Druhým cílem je v praktické části navázat na část teoretickou a na vybrané judikatuře soudů České republiky a Evropského soudu pro lidská práva ukázat, jak velkou působnost soudy tomuto právu ponechávají a kde má naopak toto právo své limity. Analýzou judikátů zhodnotím, jakým způsobem vykládají výše zmíněné soudy svobodu projevu a tisku a jak a jestli se od sebe jejich výklady odlišují.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. V prvních dvou se budu zabývat, jakým způsobem je svoboda projevu vnímána a jakým způsobem se

vyvíjela na území nynější České republiky i ve světě, čímž chci dokázat, že toto téma provázelo vývoj společnosti a částečně ji i formovalo.

Ve třetí kapitole se budu zabývat relevantní právní úpravou, která umožňuje svobodu tisku, ale zároveň obsahuje zákonné důvody, pro které lze svobodu tisku omezit.

V posledních dvou kapitolách budu provádět analýzu vybraných judikátů soudů České republiky a Evropského soudu pro lidská práva. Jedná se vždy o mediálně známé případy, ve kterých jsou účastníky veřejně známé osobnosti, nejčastěji politici. Všechny případy mají společný střet práva na svobodu projevu s jiným, zákonem chráněným právním zájmem. Soudy tedy musí vždy zvážit, jaké právo dostane v konkrétním případě přednost a své rozhodnutí musí vždy precizně vysvětlit, ideálně s odkazy na předchozí judikaturu.

K vypracování teoretické části této práce budu využívat primárně české i zahraniční odborné monografie, právní předpisy a jejich komentáře. Při analýze judikátů v praktické části budu využívat elektronickou databázi NALUS a HUDOC.

1 Pojem svoboda projevu a vývoj svobody projevu ve světě a v České republice

1.1 Pojem svoboda projevu

Vymezit pojem „svoboda projevu“ a určit jasný rámec toho, co všechno pod tento pojem spadá, to je častým tématem diskuzí laiků i odborníků. Jelikož si pod tímto pojmem představuje každý trochu něco jiného, což je významně ovlivněno tím, zda je dotyčný v pozici toho, kdo se práva na svobodu projevu dovolává nebo toho, komu naopak právo svobody projevu druhého přiděluje vrásky na čele, pak je logickým vyústěním neexistence širokého společenského konsensu nad významem tohoto pojmu. V odborné literatuře se taky můžeme setkat s obdobnými pojmy, které jsou významově téměř totožné – jako například se „svobodou slova“, „super svobodou“ nebo „svobodou společenskou“¹

Právo na svobodu projevu je právem subjektivním, které náleží fyzickým i právnickým osobám. V České republice patří spolu s právem petičním a shromažďovacím k nejhojněji využívaným právům politickým. To, že se jedná o právo politické, ale neznamená, že by jím byla chráněna pouze politická vyjádření. Toto právo patří do sféry tzv. autonomie vůle, což znamená, že stát, ale ani jiné osoby, do něj bez zákonného zmocnění nesmějí zasahovat. Bez možnosti uplatňovat svobodu projevu by nebylo možné vykonávat žádná jiná politická práva, a proto toto právo tvoří základní prvek prosazování jakékoliv občanské aktivity.² Významně také souvisí s listovním tajemstvím, jelikož projevat vůli je možné i písemným či elektronickým způsobem za pomoci elektronických přístrojů. U všech těchto projevů vůle se předpokládá, že spadají pod svobodu projevu a jsou tedy v souladu se zákonem, dokud není prokázán opak.

¹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002. 19-20 s. ISBN 80-7201-367-X.

² ČERNÝ, Petr. *Je svoboda projevu opravdu pro všechny?* Právní rozhledy. [online]. Praha: C.H. Beck/SEVT, 2009, č. 5, 177 s [cit. 02.2.2019]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembqhfpxa4s7gvpngxzrg43a&groupIndex=18&rowIndex=0>

Pojem „svobody projevu“ je velmi široký, neboť pod něj nepatří pouze právo vyjadřovat navenek své názory a postoje, a to i masovou formou, nýbrž také právo na svobodu svědomí, svobodu vyznání a další formy projevů vůle. Tento fakt dokládá Jiří Herczeg, když ve svém díle uvádí, že „*svoboda projevu neznamená si jen svobodu něco myslet, ale svobodu svůj názor projevit, tj. učinit ho přístupným někomu jinému, a to veřejně erga omnes, nebo jen vůči svým spolustolovníkům v hospodě.*“³

Svoboda projevu bývá označována jako dvouprvková, skládající se z prvku pozitivního a prvku negativního. Pozitivním prvkem je možnost svobodně se projevit, a to bez zásahů a omezení ze strany státu. Negativním prvkem je naopak právo nebýt nucen k využívání svobody projevu čili trvat na svobodném projevení vůle dle vlastního uvážení.⁴

Jak již bylo výše naznačeno, pohled odborníků na svobodu projevu se často liší. Někteří zkoumají možnost dělení tohoto pojmu, jiní se naopak zabývají primárně významem tohoto pojmu. Pavel Molek vnímá svobodu slova jako ucelený systém, který je možno dělit a následovně rozčlenit na:

- *možnost zastávat názor*
- *rozšiřovat informace a myšlenky*
- *právo přijímat myšlenky a informace*
- *zákaz cenzury*
- *právo vyžadovat informace*⁵

Michal Bobek se zase zabýval významem svobody projevu pro jednotlivce i pro společnost a rozdělil tento pojem do tří okruhů, které představují chráněné složky hodnoty svobody projevu:

- *svoboda slova jako hledání pravdy*

³ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. 10 s. ISBN 80-86199-94-0.

⁴ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Vyd. 2. dopl. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. 129 s. ISBN 80-210-2592-1.

⁵ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-5-0.

- *svoboda slova jako prostředek pro naplňování politické účasti a formování politické vůle*
- *svoboda slova jako prostředek seberealizace jednotlivce⁶*

Svobodou projevu se samozřejmě zabývali a zabývají i cizojazyční odborníci, např. Thomas Emerson chápe svobodu projevu jako:

- *nástroj k seberealizaci jednotlivce*
- *možnost obohacovat své znalosti*
- *schopnost dobírat se objektivní pravdy*
- *příležitost spolurozhodovat o osobních záležitostech*
- *metodu k udržení stabilní společnosti⁷*

Eric Barendt nahlíží na svobodu projevu obdobně, kdy bezpodmínečně trvá na tom, že zachování svobody projevu je klíčové pro vývoj společnosti a své tvrzení opírá o čtyři argumenty:

- *pravda musí být vždy prozkoumána*
- *omezení nebo zákaz svobody projevu negativně zasahuje do osobnosti jednotlivce a zpomaluje její růst*
- *svoboda projevu je prostředkem, na jehož základě je možné ovlivňovat chod a vývoj demokracie*
- *čím více se snaží vládnoucí politická síla potlačit projevy proti ní, tím více je svoboda těchto projevů pro společnost důležitá⁸*

Většina ze zmíněných autorů vnímá možnost seberealizace jednotlivce jako jeden z hlavních komponentů svobody projevu, kdy díky tomuto komponentu mají možnost hledat pravdu, a tím rozšiřovat své znalosti a následně se lépe zapojovat do veřejného života. Tuto tezi zformuloval též Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 146/04, kde konkrétně uvedl, že: „*svoboda projevu a právo na informace*

⁶ BOBEK, Michal. *K aktuálním otázkám judikatury*. Soudní rozhledy. Praha: C.H. Beck/SEVT. 10/2005. 358 s. ISSN 1210-6410.

⁷ EMERSON, Thomas. *The system of freedom of expression*. New York: Vintage Books, 1971. 15 s. ISBN-13: 978-0394711430.

⁸ BARENDT, Eric. *Freedom of speech*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2007. 6-23 s. ISBN 9780199225811.

výrazně přispívají k osobnímu růstu jedince jak v oblasti intelektuální, tak osobnostní, což je taktéž v zájmu otevřené demokratické společnosti.“⁹

Ústavní soud rovněž v nálezu sp. zn I ÚS 1990/08 potvrdil důležitost práva na svobodu projevu při hlídání chodu demokracie, když uvedl, že: *základní právo na svobodný projev je třeba považovat za konstitutivní znak demokratické pluralitní společnosti a za jednu ze základních podmínek pro její chod a sebeuplatnění jednotlivce.*“¹⁰

Pojem svobody projevu je mimo jiné upraven v mezinárodních smlouvách a úmluvách, například v čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 19 Všeobecné deklarace lidských práv a hlavně v čl. 10 Evropské Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod, kde je uvedeno, že každý má právo na svobodu projevu, což znamená zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky.¹¹

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve svých rozhodnutích přiznal ochranu většímu spektru práv, než které jsou vypsány v čl. 10 Evropské Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod, kdy například určil, že svoboda projevu se vztahuje *„nejen na myšlenky a informace, které jsou přijímány příznivě či považované za neškodné a bezvýznamné, nýbrž i informace, které zraňují, šokují či znepokojují stát nebo skupinu obyvatel. Tak tomu chtějí pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti.*“¹² Podobného názoru je František Šamalík, který dokonce trefně uvedl, že „podmínkou existence svobody je i svoboda pro „prasečinky“¹³ V rozhodnutí Handyside označil ESLP svobodu projevu za *„jeden ze základních pilířů*

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 4 2005, sp. zn. Pl. ÚS 71/37, č. 146/04 Sb., (N 71/37 SbNU 9), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.3.2010, sp. zn. Pl. ÚS 1990/08, č. 2/1993 Sb., (N 63/56 SbNU 711), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹¹ Čl. 10 Evropské Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod

¹² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Handyside proti Velké Británii*, ze dne 7.12. 1976, č. stížnosti: 5493/72.

¹³ ŠAMALÍK, František. *Vztah Listiny základních práv a svobod k Ústavě České republiky*, Právník č. 1/2002, s. 1 an.; cit. in HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac, 11 s. ISBN 80-86199-94-0.

demokratické společnosti, který je základním předpokladem pro pokrok společnosti jako celku a pro rozvoj každého jednotlivce“.¹⁴

Obecně lze tedy shrnout, že pojem svobody projevu není snadno definovatelný, jelikož je velmi obsáhlý a není snadné určit, jaké druhy projevu jsou tímto právem chráněny, a jaké již nikoliv. Pro určení, zda daný projev spadá pod svobodu projevu a je tedy hoden ochrany, nebo zda se jedná o jiné jednání není striktně daná hranice, která by platila pro všechny případy stejně. Vždy záleží na kontextu konkrétního případu. Michal Bartoň využívá kritérium K. Greenwalta, který vnímá rozdíl mezi projevem a jednáním na základě nějaké zkušenosti, a dále zda vyřčená slova zasahují a mění normativní prostředí či nikoliv. Klíčový tedy není obsah samotného vyjádření ale naopak povaha projevu. Dle tohoto kritéria tedy pod svobodu projevu nepatří právní jednání, sporné ovšem nadále zůstávají hrozby, výzvy či příkazy. Právě u této kategorie je tedy nezbytné náležitě zkoumat, s jakým úmyslem autor pronesl daná slova.¹⁵ Ctít a chránit svobodu projevu je však nutností pro řádně fungující demokracii, pokud mají být dodržovány nezadatelná základní lidská práva.

1.2 Dobové vymezení svobody projevu

Již starověcí Athéňané se zabývali právem na svobodu projevu. Věřili totiž, že nejtrvalejší silou v lidské kultuře je síla (možnost) přesvědčovat druhé, a proto tedy není možné tuto sílu jakýmkoliv způsobem omezovat či potlačovat.¹⁶ V tomto období byla zahájena diskuze o tom, zda je svoboda slova nezadatelným právem a patří tedy každému člověku, či je nutné a potřebné svobodu slova omezit, pokud to je ku prospěchu celé společnosti. Od té doby se kvůli svobodě projevu vedly spory ba i boje, a to nejčastěji mezi těmi, kteří svobodou projevu mohli získat doposud nemožné prostředky k zasahování do věcí veřejných a mezi těmi, pro které nemožnost nebo omezená možnost svobody projevu představovala záruku pro klidné vládnutí a lehčí kontrolu vývoje společnosti. Postupem času se názory na

¹⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Handyside proti Velké Británii* ze dne 7.12. 1976, č. stížnosti: 5493/72.

¹⁵ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. 40-43 s. ISBN 978-80-87212-42-4.

¹⁶ MURPHY, James Jerome, KATULA, Richard A., HILL, Forbes I., OCHS Donovan J. *A synoptic history of classical rhetoric*. 3rd ed. Mahwah, N.J.: Hermagoras Press, 2003. ISBN 1880393352.

vhodnou míru svobody projevu přesouvaly z jednoho extrému do druhého, kdy se v krátkém časovém období změnilo toto právo z garantované výsady a základního stavebního pilíře pro fungující demokracii na zásadní problém, který je nutno státem regulovat.

Jak již bylo výše zmíněno, o svobodě projevu se začalo pojednávat již ve starověké antice, kdy konkrétně významný starořecký dramatik a filosof Euripidés pronesl výrok ve kterém vyzdvihl význam svobody projevu, když konkrétně pronesl: „*Nesmět říkat, co si myslím, je úděl otroků.*“¹⁷ S tím ale bytostně nesouhlasil další významný filosof, pedagog a matematik té doby Platón, který byl zastáncem omezování umělecké tvorby jednotlivce ve prospěch společnosti. Ve svém stěžejním díle Ústavě, ve kterém se zabýval především spravedlností, uměním a výchovou mimo jiné uvedl, že: „*Nejprve, jak se zdá, musíme dohlížet na tvůrce bájí, a vytvoří-li báji dobrou, přijmout ji, nebude-li takovou, odmítnout ji. Potom přesvědčíme chůvy a matky, aby dětem vyprávěly vybrané báje, a aby těmito příběhy utvářeli jejich duše pečlivěji než jejich těla rukama. Většinu těch bájí, jež vyprávějí nyní, je však třeba vyloučit.*“¹⁸ Platón si totiž moc dobře uvědomoval, jak silným sdělovacím prostředkem mohou tyto báje být, a to hlavně vzhledem k tomu, že jsou vyprávěna nejčastěji dětem v raném věku, kdy jsou nejvíce tvárné. Je zajímavé, že mezi nevhodné autory zařadil jinak respektovaného Homéra.¹⁹ Platónovi vadil například kus Homérova díla Odyssea, ve kterém se píše o podsvětí a kostlivcích, neboť měl za to, že části mohou zbytečně nahánět strach posluchačům, a to hlavně těm nejmenším.

Až do období středověku nedocházelo k významnějším úpravám nebo dílům týkajících se svobody projevu, proto toto období zůstane v této práci nedotčené. Středověk je ve všech směrech úzce spjatý s křesťanstvím, které v té době bylo nejvýznamnější hybnou silou společnosti a ovlivňovalo tedy obsah nově vznikající literatury a postoj ke svobodě projevu. Právě církev byla ke svobodě projevu velmi kritická a snažila se ji potlačovat, neboť v té době svoboda projevu

¹⁷ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. 5 s. ISBN 80-86199-94-0.

¹⁸ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, kniha II, 62 s. ISBN 80-86005-28-3.

¹⁹ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. 28-29 s. ISBN 978-80-903786-5-0.

v sobě zahrnovala i svobodu náboženského vyznání tedy svobodný projev náboženského víry, což církev nepřipouštěla, neboť nechtěla ztratit své výsostné postavení v oblasti výkladu náboženských dogmat. Pravděpodobně nejvýznamnější právní památkou středověku týkající se alespoň okrajově svobody projevu je Velká listina svobod (Magna charta libertatum), protože přiznávala adresátům určité svobody na úkor krále, ovšem v tomto případě pouze církvi a šlechtě.²⁰

V průběhu let však docházelo k proměnám ve společnosti, významné slovo získali církevní reformátoři, kteří považovali dosavadní církevní směr za zbytečně zkomplikovaný a zasazovali se o umožnění náboženské svobody. Samotná náboženská svoboda ale brzy nebyla dostačující, neboť bez možnosti řádně projevit svůj názor nelze adekvátně vyjádřit své náboženské přesvědčení, a tak bylo nutné rozšířit již vydobyté svobody o svobodu uměleckého tvorby a vědeckého bádání.²¹

Další důležitou etapou při vývoji svobody projevu je období osvícenství, tedy období následující po pádu absolutismu trvající do Velké francouzské revoluce. První náznaky umožnit svobodu projevu se objevují v anglickém Bill of Rights, kde sice byla zmíněna absolutní svoboda projevu, ale náležela pouze těm, kteří svůj názor projeví na půdě Parlamentu. Většinou se tedy týkala politiků a politických projevů, jelikož pro běžného občana nebylo možné v Parlamentu vystoupit, a tak tuto svobodu mohla užít a dovolávat se jí pouze úzká skupina vyvolených. Důkazem toho, že většina lidí si mohla o svobodném projevu nechat pouze zdát je skutečnost, že k vydávání jakýchkoliv literárních děl byla nutná státem udělovaná licence a stát měl tedy výlučnou pravomoc rozhodovat jaké názory jsou vhodné a budou tedy na trh vpuštěny, a jaké jsou naopak státním zájmům nevyhovující nebo potenciálně nebezpečné, které nebudou nikdy zveřejněny.

S tímto stavem zásadně nesouhlasil básník a politik John Milton, který ve svém díle zvaném „Aeropagitica“ představil řadu argumentů k podpoře svobody slova, když například tvrdil, že jednota národa je tvořena odlišnostmi mezi lidmi,

²⁰ BALÍK, Stanislav, BALÍK, Stanislav. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 85-86 s. ISBN 978-80-7380-273-8.

²¹ HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 2., rozš. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 1. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 131 s. ISBN 978-80-7380-178-6.

nikoliv vnučení homogenity shora. Milton dále tvrdil, že cenzura je zbytečná, neboť pravda se vždy časem uhájí před lží, ale pouze v otevřené soutěži a dveře do této soutěže však nemůže otvírat či zavírat jedna k tomu státem určená osoba, protože nikdo není tak chytrý ani objektivní, aby mohl provádět cenzuru pro ostatní.²² Dále ve svém díle tvrdil, že omezováním svobody projevu a tisku poškodíme nejen aktuální pravdu, kterou v danou chvíli máme, ale také pravdu budoucí, které bychom se mohli dobrat a obohatit se o ní, pokud by nám do té možnosti nebylo zasahováno. Taktéž měl za to, že stávající řád je nepřátelský vůči pravdě, pravdu připodobňoval k čiré živelné fontáně, která však zásahem cenzora přestane tryskat a změní se v blátivé skupenství konformity a tradice.²³

Dalším významným anglickým spisovatelem a novinářem, který se proti omezování svobody projevoval byl Daniel Defoe, který ve svém díle „Esej o regulaci tisku“ kritizoval nejen plagiátorství a návrh na zavedení nové tiskové daně, ale hlavně plánované zavádění předběžné kontroly ve formě schvalovatele, který má rozhodovat o tom, zda kniha vůbec může být vydána, což ve státě, který je významně rozdělen dle stranické příslušnosti může svádět k tomu, že schvalovatel nebude objektivní ale na trh bude pouštět pouze ty autory, se kterými stranicky sympatizuje nebo ty, kteří si ho budou moct dovolit podplatit.²⁴

Z francouzských autorů byl asi nejvýraznější postavou básník a spisovatel Voltaire, vlastním jménem Francois Marie Arouet, který proslul výrokem: „*Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale až do smrti budu hájit vaše právo to říkat*“. Tento výrok paradoxně nikdy Voltaire nevyřkl ani nese-psal, autorkou je Evelyn Beatrice Hall, která jím parafrázovala a výstižně vystihla Voltaireho vztah k názorové nesnášenlivosti.²⁵

²² SMITH, Rhona K. M., ANKER, Christien. *The essentials of human rights*. London: Hodder Arnold, c2005. 127 s. ISBN 9780340815748.

²³ MILTON, John: *Areopagitica*, [online]. Cambridge at the University Press, 1918 [cit. 11.3.2019]. Dostupné z Library of Liberty: <http://oll.libertyfund.org/title/103/187125>.

²⁴ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Lidská práva. 31 s. ISBN 978-80-7478-502-3. - cituje: DEFOE, Daniel. *Essay on the regulation of the Press*. London 1704, reprint in BERKOWITZ, D.S., THORNE, S. *Classic of english legal history in the Modern Era*. New York & London: Garland Publishing Inc., 1978.

²⁵ California Digital Library: *The friends of Voltaire* [online]. Internet archive [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné z: <http://ia600307.us.archive.org/22/items/friendsofvoltair00hallrich/friendsofvoltair00hallrich.pdf>

Právě z idejí výše zmíněných myslitelů začaly koncem novověku vznikat moderní právní listiny, které se postupně přetransformovaly na právně závazné ústavy obsahující nejenom právo na svobodu projevu.

První právní úprava umožňující svobodně se vyjádřit všem lidem nehladě na jejich společenské postavení se nezrodila v Evropě, nýbrž ve Spojených státech amerických konkrétně v Pensylvánské deklaraci práv z roku 1776, kde se v čl. XII. píše, že: „*Lid má právo na svobodu projevu a v ústní i v písemné podobě může vyjadřovat své názory; z tohoto důvodu svoboda tisku nesmí být omezována.*“²⁶

Pro nás nejvýznamnější právní dokument vznikl vlivem Velké francouzské revoluce ve Francii a je jím Deklarace práv člověka a občana z roku 1789, od které se později začaly odvíjet všechny moderní ústavy po celé Evropě včetně té francouzské a práva v ní zmíněná, se stala jejich nezbytným základem. Deklarace obsahovala 17 článků z toho svobodu projevu zaručoval čl. X., ve kterém stojí: „*Nikomu se nesmí dít újma pro jeho názory, a to dokonce i náboženské, za předpokladu, že jejich projevem nenaruší veřejný pořádek stanovený zákonem*“ a čl. XI., ve kterém je uvedeno, že: „*možnost svobodně si vyměňovat myšlenky a názory je jednou z nejzákladnějších práv člověka: každý občan může svobodně mluvit, psát a tisknout ale je zodpovědný za zneužití této svobody v případech stanovených zákonem*“.²⁷ V tom samém roce došlo v USA k přijetí prvních deseti dodatků k Ústavě USA zvaných Bill of Rights, kdy hned v prvním dodatku je kongresu výslovně zakázáno přijmout jakýkoliv zákon, který by měl omezit svobodu slova či tisku.²⁸

Na období osvícenství a následně vzniků prvních ústav navázal významný anglický filosof, politik a ekonom John Stuart Mill, který ve své době vynikl psaním

²⁶ *Pennsylvania Declaration of Rights* [online]. Čl. XII. [cit. 11. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.lonang.com/exlibris/organic/1776-pdr.htm>

²⁷ *Deklarace práv člověka a občana (1789)*, [online] Wikipedie otevřená encyklopedie [cit. 11. 2. 2019] Dostupné z: https://fr.wikisource.org/wiki/D%C3%A9claration_des_Droits_de_l'Homme_et_du_Citoyen

²⁸ *Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances. United States Bill of Rights* [online]. [cit. 11. 2. 2019] Dostupné z: <https://nccs.net/blogs/americas-founding-documents/bill-of-rights-amendments-1-10>

politických, filosofických a ekonomických textů na ve kterých vycházel ze sociálního liberalismu.²⁹ Ve svém neznámějším díle „*O svobodě*“ svými liberálními názory předběhl dobu což dokazuje fakt, že z jeho myšlenek je v právní teorii doposud tvořen první ze čtyř základních argumentů, odůvodňující význam svobody projevu. Tento argument stojí na názoru, že každý názor, byť silně menšinový, který je třeba i v rozporu s obecně přijímaným názorem většiny, nesmí být v žádném případě potlačován, neboť nikdy není jistota, že většinový názor je ten správný, neboť i názor zastávaný pouze jednou osobou se může ukázat jako ten pravdivý.³⁰ Jediným důvodem pro omezení projevu jedince je reálné nebezpečí, že svým projevem by poškodil zájmy druhé osoby a způsobil jí tím škodu. Pokud se jedná sice o projev nemorální a třeba i zavrženíhodný, který ale nemá skutečný dopad na práv druhého a není tedy pravděpodobné, že by druhému způsobil újmu, pak v tomto případě do práv pronášejícího nesmí být zasaženo. Tomuto pravidlu se přezdívá: „*Millsův princip škody*“.³¹

Jeho vztah k církvi nebyl jednoznačný, což na svou dobu bylo velmi odvážné. Například se snažil upozorňovat na stávající církevní dogmata, neboť měl za to, že církev v jeho době nedávala lidem prostor rozhodnout se věřit dobrovolně, čímž je připravila o možnost se pro víru tzn. nadchnout, nýbrž přistupovala ke všem od narození až do smrti uniformě.³² Na druhou stranu zase vnímá určité segmenty víry jako společensky prospěšné, a proto trvá na tom, aby představitelé moci tyto prvky nadále hájili a udržovali, což dokládá jeho výrok: „*Ujišťuje se, že jsou jisté věty víry tak užitečné, ba téměř nezbytné pro dobro obecné, že jest povinností státu pečovati o jejich udržení právě tak jako o kterékoliv jiné zájmy společnosti.*“³³

Mills byl také velkým zastáncem i ostatních politických práv, vnímal je jako nezbytné prostředky pro kontrolu státní moci, do kterých nesmí být státem

²⁹ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií. 2.*, rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7380-031-4.

³⁰ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova.* Praha: Auditorium, 2007. 195 s. ISBN 978-80-903786-5-0.

³¹ MILL, John Stuart. *O svobodě.* Přeložil K Radil. V Praze: J. Otto, [1900] (Unie). 18 s.

³² MILL, John Stuart. *O svobodě.* Přeložil K Radil. V Praze: J. Otto, [1900] (Unie). 19 s.

³³ MILL, John Stuart. *O svobodě.* Přeložil K Radil. V Praze: J. Otto, [1900] (Unie). 21–52 s.

bezdůvodně zasahováno, zároveň si však uvědomoval, že stát musí dohlížet na to, aby se lid, třebaže dobrovolně, nevzdával svých práv ve prospěch druhých.³⁴

Ve svém druhém zásadním díle pod názvem „*O vládě ústavní*“ se zabýval politickými systémy, kdy se sám snažil vymyslet nový, který považoval za spravedlivější. Zajímavé je, že byl zastáncem všeobecného volebního práva, které by náleželo každému, kdo je svéprávný, má ukončené základní vzdělání a je ekonomicky aktivní, ale na druhou stranu měl obavy, že méně vzdělané masy by mohly v tomto hlasování převálcovat vzdělance, a proto počítal se zmnoženým hlasovacím právem, tedy možností udělit dva hlasy, pro absolventy univerzit. Zároveň byl zastáncem pouze jednokomorového parlamentu.³⁵

1.3 Vývoj svobody projevu v České republice

Až do roku 1421, kdy byly na Čáslavském sněmu vyhlášeny za zemský zákon čtyři pražské artikuly, neexistoval na území České republiky žádný pozitivně právní dokument, který by se alespoň částečně týkal práva na svobodu projevu jednotlivce, což svědčí o tom, že v té době a době předcházející toto téma ve společnosti tolik neresonovalo. To se dá nejspíš vysvětlit tím, že v té době docházelo k častým válkám, vznikaly nové státní útvary, měnily se jejich hranice a jen těžko se mohli, byť vzdělanci dostat k myšlenkám např. Euripida. Jelikož období středověku bylo výrazně formováno náboženstvím, tak jakási svoboda projevu byla úzce spjata se svobodou projevu víry, tedy svobodou projevit vlastní náboženské přesvědčení.³⁶ Právě první ze čtyř pražských artikul zaručovala svobodný projev víry, ovšem nikoliv pro každého, ale pouze pro řádně vysvěcené kněze, čímž se chtělo zabránit tomu, aby kněžím nemohlo být jejich představenými diktováno, jak mají vykládat Bibli. V tomto artikulu konkrétně stálo: „*Najprvé: aby slovo božie po království Českém svobodně a bez překážky od křesťanských kněží*

³⁴ MILL, John Stuart. *O svobodě*. Přeložil K Radil. V Praze: J. Otto, [1900] (Unie). 152 s.

³⁵ MILL, John Stuart. *Úvahy o vládě ústavní*. Praha: Svoboda, 1992, 239 s. ISBN 80-205-0267-X.

³⁶ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. 40 s. ISBN 978-80-903786-5-0.

bylo zvěstováno a kázáno“.³⁷ Do Basilejských kompaktát však tato artikule nebyla přenesena, takže toto právo ani pro kněží nemělo dlouhého trvání.

V této době bylo katolické náboženství jediným povoleným vyznáním, a to až do roku 1609, v němž Rudolf II vydal Majestát na náboženskou svobodu (obvykle znám jako Rudolfův majestát), ve kterém byla Českému království přiznána svoboda náboženství a dále v něm bylo uvedeno, že nikdo nesmí být nucen ke katolickému vyznání, a to s platností pro všechny vrstvy obyvatelstva.³⁸ Nabytá svoboda však stavům moc dlouho nevydržela, neboť v důsledku prohrané bitvy na Bílé hoře bylo v roce 1627 vydáno Obnovené zřízení zemské, kterým byly např. zrušeny stavy a jediným povoleným vyznáním se stalo katolické náboženství.³⁹

K mírnému posunu došlo až v roce 1781 kdy Josef II vydal Toleranční patent, čímž umožnil legálně fungovat kromě doposud jediného římskokatolického vyznání, dalším třem křesťanským vyznáním. Josef II. tak učinil i proto, že cítil, že ve zbytku Evropy dochází k uvolňování režimů, a tak se bál emigrace bohatých obyvatel jiného vyznání, kteří by tím poškodili ekonomickou situaci říše.⁴⁰

K prvním razantním změnám ale také k nenadálým veletočům ohledně svobod začalo docházet v revolučních letech, tedy v polovině 19. století. Již v březnu roku 1848 Svatováclavský výbor zaslal petici císaři Ferdinandu I, ve které mimo jiné v čl. 2 požadoval uzákonění svobody tisku. Toto právo následně bylo zakomponováno v tzv. Pilsedorfově ústavě, která však nikdy nenabyla účinnosti, a tak se prvním účinným právním dokumentem stala až Stadionova ústava z roku 1849. Tato ústava již obsahovala listinu základních občanských práv a konkrétně v §5 stálo že: „*Každý má právo slovem, písmem, tiskem aneb obrazným představením mínění své svobodně projevovati. Tisk nesmí se cenzuře podrobovati. Na zlé užívání*

³⁷ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Otisk dle původního vydání. Praha: B. Kočí, 1907. 551 s.

³⁸ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. 41 s. ISBN 978-80-903786-5-0.

³⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). 152 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁴⁰ BEDNÁŘ, František, HREJSA, Ferdinand. *Toleranční patent, jeho vznik a význam*, [online]. Praha: Svaz národního osvobození, 1931. [cit. 11. 3. 2019] Dostupné z: <http://texty.citanka.cz/hreja/tpoc.html>

*tisku vydá se zákon odvetný (repressivus).*⁴¹ Jak již bývá zvykem, toto právo obyvatelům dlouho nenáleželo, neboť už v roce 1851 byla Stadionova ústava zrušena a nahrazena silvestrovskými patenty. Až do roku 1862 kdy vyšel tiskový zákon nebyla svoboda tisku nikde zakotvena. Ale ani tento zákon neposkytoval potřebnou volnost, protože všechny výtisky musely projít kontrolou tehdejšího ministra spravedlnosti Alexandra Bacha. Ústavněprávního rozměru dosáhla svoboda tisku až roku 1867, kdy vešla v platnost a účinnost tzv. prosincová ústava, která je též důležitá z toho důvodu, že se stala předlohou pro poválečnou ústavu z roku 1920.⁴²

Po 1. světové válce došlo k zániku Rakouska-Uherska a jedním z nástupnických států se stalo Československo. Dne 6. března 1920 nabyla účinnosti Ústavní listina Československé republiky, která obsahovala rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní a taktéž v ní byly zakomponovány práva a svobody, kde kromě tiskové svobody bylo i garantované právo na svobodu projevu vlastního mínění. Za hlavního autora je považován profesor Jiří Hoetzel, který se při vypracovávání inspiroval hlavně v americké Bill of Rights a ústavě Třetí Francouzské republiky. Pouze při sepisu práv a svobod, která jsou označena jako občanská, vycházel z prosincové ústavy z roku 1867.⁴³ Právo na svobodu projevu bylo konkrétně zmíněno v § 117 kde konkrétně stálo, že:

„(1) Každý může v mezích zákona projevovati mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem apod.

(2) Totéž platí o právnických osobách v mezích jejich působnosti.

*(3) Výkon tohoto práva nesmí nikomu býti na újmu v jeho pracovním nebo zaměstnaneckém poměru.*⁴⁴

⁴¹ ADAMOVIČ, Karolina, SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 267 s. ISBN 978-80-7380-271-4.

⁴² Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

⁴³ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2005. 584 s. ISBN 80-246-1028-0.

⁴⁴ § 117 zákona č. 121/1920 Sb. kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. [cit. 11. 3. 2019] Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html>

Novinkou této úpravy bylo především přiznáním práva svobody projevu i právnickým osobám a také garance možnosti projevovat svůj názor i v zaměstnání, aniž by za to hrozila od zaměstnavatele sankce. Svoboda tisku byla upravena zvlášť a to v §113, ale již brzy začalo docházet k zákonným omezením této svobody a to např. novelizací tiskového zákona, kde z mravnostních důvodů bylo zakázáno rozšiřovat mezi osobami mladšími 18. let takové tiskopisy, které by mohly ohrozit přirozený pohlavní vývoj nebo pohlavní života mládeže.⁴⁵

Tato právní úprava přetrvala až do roku 1939 kdy začalo tzn. období nesvobody, které trvalo prakticky až do roku 1989. Během tohoto období se v Československu vystřídaly dva totalitní režimy, ve kterých bylo nemožné se práva na svobodu projevu dovolávat, přestože formálně v určité podobě bylo stále v ústavě zaručeno.

Po druhé světové válce nabyla ústava z roku 1920 znovu krátce platnosti, dokud po únorovém puči v roce 1948 nebyla přijata tzn. Ústava 9.května, ve které v § 18 stálo, že:

„(1) Svoboda projevu se zaručuje.

(2) Každý může v mezích zákona projevat své mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jakýmkoli jiným způsobem. Výkon tohoto práva nemůže být nikomu na újmu.“⁴⁶

Svoboda projevu tedy byla formálně dál zaručená, reálný stav však tomu absolutně neodpovídal, neboť byla uplatňována důsledná státní represe na základě trestních předpisů na jakékoliv projevy, které nebyly v souladu s hodnotami lidově demokratické republiky. V následujících paragrafech byla zaručena svoboda tvůrčí činnosti, svoboda výsledky své tvůrčí činnosti uvádět v obecnou známost a svoboda tisku. Všechny tři svobody ale byly už ústavou regulované, kdy práva k tvůrčí činnosti a jejím výsledkům mohly být omezeny ve veřejném zájmu a u svobody tisku bylo odkázáno na jiný zákon, který určoval, kdo může tiskoviny vydávat.

⁴⁵ Zákon č. 126/1933 Sb., kterým se mění a doplňují tiskové zákony [cit. 11. 3. 2019]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgmzv6mjsgyxhazrhewta>

⁴⁶ § 18 Ústavy Československé republiky č. 150/1948, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-150>

Stejně tak jiný zákon ukládal, že právo provozovat rozhlas a televizi a vyrábět a šířit filmy má jen a pouze stát.⁴⁷

Nová ústava byla přijata v roce 1960 a již naprosto opustila koncepci ústavy z roku 1920, Československá republika v ní byla označena jako republika socialistická, KSČ byla přiřknuta vedoucí úloha a svoboda projevu v ní byla sice zaručená, ale pouze do té míry, dokud je v souladu se zájmy pracujícího lidu. Opět se tedy nedá mluvit o reálné svobodě projevu.

Na konci 60.let začalo docházet ke změnám ve společnosti, v liberálně smýšlejících lidech vysvitlo světlo naděje, cenzura byla zakázána a v tisku se objevovaly dříve zakázané informace. Toto období bohužel nemělo dlouhého trvání, neboť 21.srpna roku 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa a začalo tuhé období normalizace.⁴⁸

V roce 1976 byl ve sbírce zákonů ČSSR uveřejněn Mezinárodní pakt o občanských a politických právech spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ve kterém se Česká socialistická republika mimo jiné zavázala zaručovat občanům svobodu projevu. Na skutečnost, že se tak neděje, začalo upozorňovat občanské hnutí Charta 77 založené v roce 1977, které ve svém prohlášení se již v úvodu píše, že: *„Dne 13. 10. 1976 byl ve sbírce zákonů ČSSR (č. 120) zveřejněn "Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech", které byly jménem naší republiky podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a vstoupily u nás v platnost dnem 23. 3. 1976. Od té doby mají naši občané právo a náš stát povinnost se jimi řídit.“* A dále pokračuje konkrétně ke svobodě projevu: *„Zcela iluzorní je například právo na svobodu projevu, zaručované článkem 19 prvního paktu. Svoboda veřejného projevu je potlačována centrálním řízením všech sdělovacích prostředků i publikačních a kulturních zařízení. Žádný politický, filosofický či vědecký názor nebo umělecký projev, jen trochu se vymykající úzkému rámci oficiální ideologie či estetiky nemůže být zveřejněn; je znemožněna veřejná*

⁴⁷ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). 223 s. ISBN 978-80-87212-90-5.

⁴⁸ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). 225 a 241 s. ISBN 978-80-7502-084-0.

*kritika kritizovaných společenských jevů, je vyloučena možnost veřejné obrany proti nepravdivým a urážlivým nařčením oficiální propagandy (zákonná ochrana proti "útokům na čest a pověst", jednoznačně zaručovaná článkem 17 prvního paktu, v praxi neexistuje), lživá obvinění nelze vyvrátit a marný je každý pokus dosáhnout nápravy nebo opravy soudní cestou.*⁴⁹ Takto tvrdou kritiku režim doposud nezažil, reagoval na ní vlnou zatýkání signatářů a snažil se chartu všemožně hanit. V ten samý rok režim zorganizoval akci zvanou Anticharta, ve které tehdejší významní umělci veřejně odsoudili chartu i její signatáře. Účel však charta splnila, jelikož se i kvůli negativní kampani dostala do podvědomí široké veřejnosti.

K opravdovému přelomu v oblasti lidských práv došlo až po roce 1989, kdy došlo ke svržnutí komunistického režimu, který už z principu základní lidská práva ctít nemohl. Nejdříve došlo na základě obyčejných zákonů ke zrušení cenzury, státního monopolu na provozování rozhlasového a televizního vysílání, poté došlo k přijetí usnesení České národní rady č. 23/1991, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) ve které je v čl. 17 upravena svoboda projevu takovým způsobem, jakým platí dodnes.

⁴⁹ Text Prohlášení Charty 77, dostupné z: http://www.svedomi.cz/dokdoby/charta_77.htm.

2 Právní úprava svobody projevu v České republice

Jak již bylo výše řečeno, aktuální právní úpravu, která má v rámci České legislativy nejvyšší právní sílu, nacházíme v usnesení předsednictva České národní rady č. 23/1991, kterým se LZPS vyhláší jako součást ústavního pořádku České republiky. Při projednávání a schvalování samotné LZPS byla jako duchovní zdroj úpravy označena Magna Charta a zároveň se odkazovalo na Deklaraci práv člověka jako na první moderní pozitivně právní úpravu a na Všeobecnou deklaraci lidských práv z roku 1948 jako na první dokument, kde byla základní lidská práva zformulována s mezinárodním přesahem.⁵⁰

2.1 Právní úprava svobody projevu na mezinárodní úrovni

2.1.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Čl.10 Ústavy stanoví, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, které ratifikoval parlament a které Českou republiku zavazují jsou součástí právního řádu České republiky. Dle judikatury Ústavního soudu jsou dokonce řádně ratifikované a vyhlášené smlouvy o lidských právech součástí ústavního pořádku České republiky⁵¹ a dle čl.10 Ústavy mají aplikační přednost před obyčejnými zákony a v rámci ostatních mezinárodních smluv platí vztah materiální přednosti.⁵²

Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen “Deklarace“) je ale výjimkou, neboť není součástí ani právního řádu ani ústavního pořádku České republiky neboť Deklarace je pouze právně nezávazným usnesením Valného shromáždění OSN a nebyla ratifikována a vyhlášena ve sbírce zákonů, přesto je považována za součást

⁵⁰ WAGNEROVA, Eliška, ŠIMÁČEK Vojtěch, LANGÁŠEK Tomáš.; POSPÍŠIL, Ivo. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 7 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25.6.2002, sp. zn. Pl. ÚS 80/26, č. 403/2002 Sb., (N 80/26 SbNU 317), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

⁵² Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.4.2003 sp. zn. I. ÚS 542/02, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

obecného mezinárodního práva a Česká republika se k jejím zásadám hlásí.⁵³ Jelikož text Deklarace vznikl krátce po druhé světové válce tak jejím cílem bylo zabránit budoucím konfliktům a zaručením neopakování se brutality předchozích válek. Konkrétně už v úvodu stojí, že:

*„U vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu“.*⁵⁴

Právo na svobodu projevu je konkrétně zakotveno v čl. 19 a zní:

*„Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“*⁵⁵

Práva naznačená, byť v obecně právně nezávazném usnesení byla inspirací pro později sjednané a už dle formy schválení závazné pakty OSN, a to konkrétně v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. V tomto článku je rozděleno právo na svobodu projevu a právo na svobodu přesvědčení, čímž je rozlišeno právo svobodně se vyjádřit a zároveň právo na svobodné názorové přesvědčení. Samotný čl. 19 neobsahuje možnost omezení svobody projevu, ale Deklarace obsahuje obecnou limitační klauzuli týkající se všech práv uvedených v Deklaraci, takže i svobody projevu a je jím konkrétně čl. 29 odst. 2 a 3, ve kterých stojí, že:

„(2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání

⁵³ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002. 27 s. ISBN 80-7201-367-X.

⁵⁴ OSN Česká republika, Informační centrum OSN v Praze od roku 1947: [cit. 11. 3. 2019] *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

⁵⁵ OSN Česká republika, Informační centrum OSN v Praze od roku 1947: [cit. 11. 3. 2019] *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

a zachování práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

*(3) Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.*⁵⁶

Při vytváření Deklarace bylo vycházeno z předpokladu toho, že každý jedinec je už od narození hoden základních lidských práv a svobod, která nemohou už ze své podstaty býti státem odírány, nýbrž jejich uplatňování má být cílem pro každý stát, neboť se tím zařazují do společnosti demokraticky fungujících států, pro které je dodržování elementárních lidských práv prioritou.⁵⁷

2.1.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Dalším důležitým dokumentem je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“), která byla přijata v roce 1950 Radou Evropy a která na rozdíl od deklarace je již právně závazná. Obsah Úmluvy se však postupně měnil, a to šestnácti protokoly. Úmluva postupně počítala se zřízením dvou orgánů, a to Evropské komise pro lidská práva a ESLP. Komise byla postupem času zrušena a všechny pravomoci přešly na ESLP sídlící ve Štrasburku, který rozhoduje o stížnostech fyzických i právnických osob z členských zemí. Československo se k úmluvě připojilo 21. února 1991 sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., které vešlo v platnost 18. března 1992.⁵⁸ Svoboda projevu je konkrétně upravena v čl. 10 ve kterém stojí, že:

„Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních

⁵⁶ OSN Česká republika, Informační centrum OSN v Praze od roku 1947: [cit. 11. 3. 2019] *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf>

⁵⁷ ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice právní instituty. 35 s. ISBN 978-80-7400-053-9.

⁵⁸ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, č. 209/1992 Sb.

*orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem“.*⁵⁹

V prvním odstavci je ukotveno právo na svobodu projevu, a to v celkem obecném měřítku. Zdůrazněno je právo rozšiřovat myšlenky bez ohledu na státní hranice, což vede k plynulejšímu toku informací a lepší informovanosti občanů. Výslovně je v něm zmíněno právo států udělovat povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem, aniž by se jednalo o projev cenzury.

V druhém odstavci nacházíme naopak konkrétní možnosti omezení svobody projevu, když v něm stojí, že:

*„Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“*⁶⁰

Je tedy jasné, že svoboda projevu může být za určitých okolností omezena ale to pouze na základě zákona a z nezbytných důvodů. Dále je zmíněno, že se svobodou projevu nepřichází pouze práva ale i povinnosti a odpovědnost za vyřčené názory. Úmluva obsahuje více možností, na základě kterých lze svobodu projevu omezit, oproti LZPS se tak může dít i z důvodu zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci. Úmluva je ve vztahu k ostatním zákonům nadána aplikační předností, což však neplatí na LZPS, která je součástí ústavního pořádku, a tudíž jakékoliv omezení svobody projevu musí nalézat oporu v LZPS.⁶¹ ESLP ve svých rozsudcích opakovaně zdůrazňuje důležitost svobody projevu pro fungující demokracii a stanovil tři podmínky které musí být splněny, aby byl zásah státu do této svobody zákonný. První je nutnost zákonné úpravy, jelikož předpisy nižší právní síly nemůžou do svobody projevu

⁵⁹ ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. Praha: Linde, 2000. 387 s. ISBN 80-7201-221-5.

⁶⁰ ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. Praha: Linde, 2000. 387 s. ISBN 80-7201-221-5.

⁶¹ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. 45 s. ISBN 80-86199-94-0.

zasáhnout. Druhou podmínkou je náležité odůvodnění zásahu, které musí odpovídat některému z důvodů uvedených v druhém odstavci, a nakonec dodržení tohoto důvodu musí být pro demokratickou společnost nezbytné.⁶² Svoboda projevu může být omezena ještě z důvodů tzv. zneužívací klauzule obsažené v člancích 16 a 17, ve kterých stojí, že:

„Nic v člancích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.“⁶³

a

„Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.“⁶⁴

Státy tedy v rámci ochrany svých zájmů mohou omezit přístup cizinců k určitým politickým funkcím, ale zároveň nesmí překračovat své pravomoci při zasahování do práv garantovanými Úmluvou.

2.1.3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl přijat v 19. prosince 1966 v New Yorku Valným shromážděním OSN, v platnost vstoupil až 23. března 1976 a byl reakcí na Deklaraci, neboť členské státy cítily potřebu vytvořit právně závazný a vynutitelný dokument. Přípravy se ujal orgán OSN, konkrétně Komise pro lidská práva (v roce 2006 nahrazena Radou pro lidská práva), která se rozhodla z důvodu lepší vymahatelnosti rozdělit práva zmíněná v Deklaraci do dvou dokumentů, a to do Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“) a do Mezinárodního paktu o hospodářských,

⁶² KORBEL, František. *Právo na informace: zákon o svobodném přístupu k informacím: zákon o právu na informace o životním prostředí: komentář*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-465-X.

⁶³ ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. Praha: Linde, 2000. 387 s. ISBN 80-7201-221-5.

⁶⁴ ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. Praha: Linde, 2000. 387 s. ISBN 80-7201-221-5.

sociálních a kulturních právech. V Československu oficiálně vstoupil Pakt v platnost 23. března 1976, kdy v tom samém roce byl zveřejněn vyhláškou Ministerstva zahraničních věcí ČSSR č. 120/1976 Sb., To, že stát nedodržel práva zaručená v Paktu a ani občané se jich nemohli dovolávat vedlo ke vzniku Charty 77, o které jsem již psal v jedné z předchozích kapitol. K Paktu byly také přijaty dva opční protokoly, kdy dle prvního, který se zabýval právy jednotlivce, jsou smluvní strany tohoto protokolu, nikoliv pouze Paktu, povinni strpět skutečnost, že Výbor pro lidská práva, který byl zřízen Paktem, je nadán rozhodovací pravomocí ve věci stížnosti jednotlivců na porušování práv uvedených v Paktu státem.⁶⁵ Druhý opční protokol se zabývá rušením trestu smrti a Česká republika přistoupila k oběma z nich.

Svobodu projevu je v Paktu uvedena v čl.19 ve kterém stojí, že:

„1. Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky.

2. Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby.

3. Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

a) k respektování práv nebo pověstí jiných;

b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.“⁶⁶

Jelikož Pakt navazoval na Deklaraci, pak je na místě provést jejich krátkou komparaci. Na rozdíl od Deklarace Pakt již nerozlišuje mezi svobodou projevu a svobodou přesvědčení, z čehož lze usoudit, že svoboda názorového přesvědčení je obsažena v bodě 1, tedy v právu zastávat svůj názor bez překážky. Dalším

⁶⁵ FAIX, Martin, BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej. *Rukověť ke studiu mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). 260 s. ISBN 978-80-7502-064-2.

⁶⁶ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966). [online] Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf

rozdílem je skutečnost že, konkrétní možnost omezení svobody projevu je uvedena ve stejném článku v třetím odstavci, nikoliv pouze ve formě obecné limitační klauzule. Zajímavé též je, že toto omezení se vztahuje pouze na práva uvedená ve druhém odstavci a právo zastávat svůj názor bez překážek zůstává tedy bez omezení. V tomto samém odstavci je dále výslovně uvedeno, že s právy přicházejí i povinnosti a existují možnosti jejího omezení. Obdobně jako v LZPS musí každé omezení být na základě zákona, a to z důvodu respektování práv a pověsti druhých či k ochraně národní bezpečnosti, veřejného zdraví a následujících.

2.1.4 Charta základních práv EU

Dalším mezinárodním dokumentem zabývajícím se svobodou projevu je Charta základních práv Evropské unie (dále jen „Charta EU“). O tom, že má Charta EU vzniknout, bylo rozhodnuto již v roce 1999, vyhlášena byla v roce 2000 na zasedání Evropské rady v Nice ale právně závaznou se stala až přijetím Lisabonské smlouvy v roce 2009. Charta EU se přijetím Lisabonské smlouvy stala dokonce součástí primárního práva EU, a to dle čl.6 odst.1, ve kterém stojí:

„Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy.“⁶⁷

Právo na svobodu projevu a právo na informace zaručuje čl.11, ve kterém je napsáno, že:

„1. Každý člověk má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat či šířit informace bez zásahu státní moci a bez ohledu na hranice státu.

2. Svoboda médií a jejich pluralita musí být respektovány.“⁶⁸

⁶⁷ Lisabonská smlouva (2009), [online] dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/738-lisabonska_smlouva.pdf

⁶⁸ Charta základních práv Evropské unie (2000), [online] dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF>

Jak již bylo výše zmíněno, Charta EU rozlišuje mezi právem na svobodu projevu právem a na informace a zároveň přichází s požadavkem svobody médií a jejich vzájemné plurality. Úprava je téměř totožná s úpravou v Úmluvě, neboť právě z ní tvůrci vycházeli. Tím, že je výslovně garantované právo na svobodu médií, se poukazuje na jejich důležitost v roli hlídacího psa demokracie a zmínkou o pluralitě je poukázáno na fakt, že četnost názorů prospívá chodu fungující společnosti.

V čl. 11 nenacházíme konkrétní možnosti omezení svobody, proto je nutné vycházet z obecné úpravy společné pro všechny práva uvedené v Chartě EU, a to konkrétně v čl. 52, který se zabývá rozsahem zaručených práv, a ve kterém stojí, že:

„Každé omezení v uplatňování práv a svobod uznaných touto listinou musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. V souladu se zásadou přiměřenosti lze omezení uplatnit jen tehdy, jsou-li nezbytná a pokud jsou v obecném zájmu uznaném Unií, nebo reagují na potřebu chránit práva a svobody druhých“⁶⁹

Z tohoto obecného omezení tedy plyne, že svoboda projevu může být omezena pouze na základě zákona, a to vždy proporcionálně a jen pokud jsou omezení v obecném zájmu Unie nebo z důvodu ochrany práv a svobod druhých. Tato úprava je tedy podobná Deklaraci, která také obsahuje pouze obecnou omezovací klauzuli, ale na rozdíl od Deklarace zde nejsou vyjmenovány konkrétní důvody k omezení, jako je např. obecné blaho a veřejný pořádek, ale odvolává se zde na jiný neurčitý pojem, kterým je obecný zájem, který ovšem musí být uznaný Unií.

Čl. 52 nadto ve svém třetím odstavci uvádí, že:

„Pokud tato Charta obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, je smysl a rozsah těchto práv stejný

⁶⁹ Charta základních práv Evropské unie (2000), [online] dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF>

*jako smysl a rozsah práv stanovených touto úmluvou. Toto ustanovení nebrání, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.*⁷⁰

Tento odstavec odkazuje na práva a svobody uvedené v Úmluvě, kdy k nim připodobňuje práva a svobody uvedené v Chartě EU, čímž zaručuje interpretační jasnost ve vztahu obou dokumentů, ale zároveň nevylučuje možnost odvolávat se místo Úmluvy na práva dle Charty EU, pokud je to pro jednotlivce výhodnější.

2.1.5 Úmluva o právech dítěte

Posledním mezinárodním dokumentem, kterému se budu věnovat, je Úmluva o právech dítěte, která byla přijata Valným shromážděním OSN 20.listopadu 1989 v New Yorku. Pikantností je, že Spojené státy americké úmluvu doposud neratifikovali. Pro Českou a Slovenskou federativní republiku vstoupila v platnost 6.února 1991 dle Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

Jelikož přechází dokumenty poskytují ochranu každému, nikoliv jen dospělým, pak se může zdát speciální právní úprava zbytečnou, nicméně dle autorů této Úmluvy jsou děti zranitelnější než dospělí a mají menší možnosti dožadovat se svých práv, proto mají mít nárok na zvláštní péči a ochranu. Tato Úmluva zavazuje smluvní státy k jejímu dodržování, nad čím bdí Výbor pro práva dítěte OSN složený z deseti členů, kteří musí prokázat vysoký morální kredit. Právo na svobodu projevu je uvedené v čl. 13 ale velmi úzce souvisí s právy v čl. 12 a čl. 17, ve kterých konkrétně stojí:

Článek 12

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patričná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

2. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo anebo

⁷⁰ Charta základních práv Evropské unie (2000), [online] dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF>

prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.⁷¹

Tento článek se přímo svobodě projevu nevěnuje ale je s ní silně propojen, neboť je v něm stanoveno právo dítěte vyjadřovat se ke všem záležitostem, které se ho týkají, tedy spolurozhodovat o otázkách, které ovlivní jeho budoucnost. Dítě se názorově může i vymezit vůli rodičů a pak je na příslušných orgánech rozhodnout, jaký je v konkrétní věci nejlepší zájem dítěte. Dále tento článek ukládá smluvním státům povinnost vybudovat takový právní mechanismus, ve kterém bude při rozhodování orgánů veřejné moci dítě vyslyšeno v záležitostech, které se ho týkají, a to takovým způsobem, který bude odpovídat konkrétním potřebám jednotlivce a jeho názorům musí být přiznána patřičná váha. Důležité je také zmínit, že toto participativní právo umožňuje dítěti také nevyjádřit se.

Článek 13

1. Dítě má právo na svobodu projevu: toto právo zahrnuje vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle volby dítěte.

2. Výkon tohoto práva může podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

a) k respektování práv nebo pověstí jiných

b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.⁷²

V tomto článku je právo na svobodu projevu přímo ukotveno a zajišťuje dítěti právo nebýt omezováno smluvním státem ve svých názorech a postojích. Zároveň je jím zajištěna možnost obstarávat si informace všemi možnými způsoby

⁷¹ Úmluva o právech dítěte (1989) [online], dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29715/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

⁷² Úmluva o právech dítěte (1989) [online], dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29715/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

a následně o nich diskutovat ve svobodné diskuzi. Znění tohoto článku je shodné se zněním Paktu.

Článek 17

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečují dítěti přístup k informacím a materiálům z různých národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují:

a) hromadné sdělovací prostředky k šíření informací a materiálů, které jsou pro dítě sociálně a kulturně prospěšné a které odpovídají duchu článku 29 této úmluvy,

b) mezinárodní spolupráci při tvorbě, výměně a rozšiřování takových informací a materiálů z různých kulturních, národních a mezinárodních zdrojů,

c) tvorbu a rozšiřování knih pro děti,

d) hromadné sdělovací prostředky k tomu, aby braly zvláštní ohled na jazykové potřeby dětí náležejících k menšinové skupině či domorodému obyvatelstvu,

e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho, majíce na mysli ustanovení článků 13 a 18 této úmluvy.⁷³

Právo na svobodu projevu je podmíněno skutečným a neomezeným přístupem ke kvalitním zdrojům informací, ze kterých si pak dítě utvoří vlastní názor či úsudek, o kterém může následně diskutovat a prosazovat ho. Úzká propojenost je také s článkem 12, jelikož dítě by ideálně už v rámci školní výuky mělo být informováno o svých právech a povinnostech v rámci národní legislativy a měl by mu být umožněn přístup k relevantním zdrojům informací.

⁷³ Úmluva o právech dítěte (1989) [online], dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29715/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

2.2 Vnitrostátní úprava svobody projevu

2.2.1 Listina základních práv a svobod

Právo na svobodu projevu je upraveno v čl. 17 LZPS, tedy v její druhé hlavě mezi lidskými právy a povinnostmi a v druhém oddílu mezi právy politickými, kde je poněkud nesourodým způsobem spojena s právem na informace.⁷⁴ V tomto článku je konkrétně uvedeno, že:

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.⁷⁵

Svoboda projevu je v oddílu politických práv zařazena na první místo a to záměrně, neboť je nejdůležitější svobodou pro řádnou politickou soutěž v demokratické společnosti tak, jak je uvedeno v čl. 22 LZPS. Tímto samým článkem je tedy dané jakési omezení svobody projevu, kdy nikdo se nemůže vyjadřovat tak, aby tím nezákonně zasáhl do svobodné soutěže politických sil

⁷⁴ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). 253 s. ISBN 978-80-7380-606-4.

⁷⁵ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

a jakýkoliv takový zásah by mohl být považován za útok na samotnou podstatu demokratické společnosti.⁷⁶

V prvním odstavci nacházíme právo na svobodu projevu a právo na informace. Obě práva jsou následně rozvinuta v dalších odstavcích. Přestože jsou obě práva samostatná, tak spolu úzce souvisejí a často se i překrývají. Na vzájemný vztah těchto práv se dá pohlížet ze dvou pohledů. Prvním lze chápat právo na informace jako součást svobody projevu. Toto je širší pohled, dle kterého se jedná o právo dispoziční, kterého se konkrétní jedinec musí dovolat. Dle užšího pohledu lze pod právem na informace spatřovat povinnost danou státem a jeho orgánům, informovat o své činnosti v zákonných mezích, a to i bez požádání konkrétního jedince.⁷⁷ Právo na informace je dále konkretizováno v zákoně č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve kterém je detailně popsán postup, jak o informace žádat, kdo jsou povinné subjekty, a jaké lhůty pro vyřízení musí být dodrženy. V rámci zabránění zneužívání tohoto práva zákon upravuje možnosti, kdy lze za poskytnuté informace požadovat finanční kompenzaci. Veřejnost má také právo vyžadovat informace od médií, která mají ideálně informovat o důležitých tématech a hodnotit je co nejobektivnějším způsobem, tedy fungovat jako řádní hlídací psi demokracie.⁷⁸

Ve druhém odstavci je vyjádřeno, co všechno lze považovat za projevy chráněné LZPS, kdy jde o převzatou úpravu z ústavního zákona č. 121/1990, který zase vycházel z prosincové ústavy z roku 1867. Poněkud nešťastně je v tomto odstavci zmíněno pouze právo vyjadřovat své názory, přestože je LZPS chráněno vyjadřování svých přání či představ nebo naopak možnost mlčet a nic nečinit. V určitých případech lze pod svobodu projevu zařadit i protestní či symbolické projevy, jakými může být např. provokativní forma oblékání, netradiční účes nebo záměrné nedostatečné oblékání.⁷⁹ U projevu se také nehledí na jeho účel, tedy na

⁷⁶ Srov. Článek 22 LZPS. „Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.“

⁷⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. 79 s. ISBN 978-80-87212-42-4.

⁷⁸ WAGNEROVA, Eliška, ŠIMÁČEK Vojtěch, LANGÁŠEK Tomáš.; POSPÍŠIL, Ivo. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.

⁷⁹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2002. 381 s. ISBN 80-7201-367-X.

konkrétní vnitřní impulz, nýbrž na to, jakým způsobem a s jakými následky byl vyjádřen navenek.⁸⁰

Vzhledem k naší totalitní minulosti je veledůležitou součástí svobody projevu zákaz cenzury uvedený v třetím odstavci, který na první pohled působí jako zákaz absolutní, avšak dle odborníků je protiústavní potlačování pouze veřejných projevů provedených prostřednictvím např. knih či médií,⁸¹ jiní zase mají za to, že zákaz cenzury se vztahuje pouze pro moc veřejnou a pod cenzurou uvedenou v LZPS je potřeba chápat cenzuru předběžnou.⁸² Obecně tedy nepanuje úplná shoda při pohledu na zákaz cenzury, čemuž nepomáhá ani fakt, že pojem cenzury není definován v žádném právním předpise. Předběžnou cenzurou je myšleno nepovolit někomu projevit svůj názor na veřejnosti, ať již slovem či písmem, a to takovým způsobem, že k projevu názoru vůbec nedojde. Typicky by se mohlo jednat o nevpuštění knihy na trh, a to pouze proto, že autor v knize zastává rozdílné myšlenky a ideje než které preferuje veřejná moc. Druhou možností je nevpuštění jedince do veřejné diskuze kvůli odlišným názorům, kterými je známý. Oba projevy cenzur rozhodně nepatří do demokraticky fungujícího státu, a proto jsou také zakázány.

Právo na svobodu projevu může být omezeno jen za podmínek čtvrtého odstavce. Omezení je přípustné jen při kumulativním splnění všech vyjmenovaných podmínek a to tedy:

- 1) je-li omezení stanoveno zákonem,
- 2) jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná,
- 3) jedná se o opatření pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, [nebo] ochranu veřejného zdraví a mravnosti

⁸⁰ FILIP, Jan. *Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe*. Časopis pro právní vědu a praxi. [online]. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1998, č. 4, 618-619 s. ISSN 1210-9126. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/9074>

⁸¹ PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2., dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999. Zákony s poznámkami (Linde). 182 s. ISBN 80-7201-170-7.

⁸² WAGNEROVA, Eliška, ŠIMÁČEK Vojtěch, LANGÁŠEK Tomáš.; POSPÍŠIL, Ivo. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 432-433 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

Je důležité zmínit, že právo na informace tímto odstavcem zůstává netknuto, jelikož právní stát jen těžko může filtrovat informace, u kterých má za to, že jich občané nejsou hodni. První podmínkou k omezení svobody projevu je tedy nutnost existence právního předpisu s alespoň zákonnou silou, jelikož podzákonnými předpisy toho dosáhnout nelze. Jelikož v České republice existuje velké množství zákonů a nové můžou být prakticky bez omezení přijímány, pak je důležitá nutnost splnit všechny podmínky čtvrtého odstavce pro ústavně konformní omezení projevu. Další podmínkou je požadavek na dané opatření, které musí být nezbytné pro demokratickou společnost, což znamená, že by jakékoliv omezení svobody projevu mělo být řádně zváženo, protože základní lidská práva by měla být vždy v co největší míře šetřena a k zásahu by měl dojít až v takovém případě, kdy není možné žádné jiné opatření s menší mírou zásahu do subjektivních práv jedince. Tomu také odpovídá poslední část odstavce, která stanoví konkrétní příklady, ve kterých lze do této svobody zasáhnout. První možností je pro ochranu práv a svobod druhých, tedy koncepce vycházející z myšlenek Johna Stuarta Milla, tedy z věty, že: „*Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého*“. Zde dochází k častým střetům mezi právem na ochranu osobnosti a právem svobodně se projevit, těmto sporům se ale budu obsáhleji věnovat až v následujících kapitolách. K omezení může dojít dále ještě z důvodů bezpečnosti státu, veřejné bezpečnosti nebo kvůli ochraně veřejného zdraví a mravnosti, což jsou všechno velmi důležité hodnoty, na kterých je třeba lpět, proto je jejich výslovné zmínění pochopitelné, přesto by nemělo dojít k jejich nadužívání.

Poslední, tedy pátý odstavec se již netýká svobody projevu, ale odkazuje na první dva odstavce týkající se práva na informace a na jejich vyhledávání. Na rozdíl od předchozích odstavců nezakládá žádná nová subjektivní práva, ale pouze deklaruje existenci již daných práv a konkretizuje povinnosti státních orgánů a územně samosprávných orgánů přiměřeně informace poskytovat. Podmínky a provedení poskytování informací má popisovat zákon, který zde není konkrétně zmíněn, ale v praxi jde nejčastěji o zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Oba mají zajišťovat možnost obyvatel kontrolovat přiměřeným způsobem činnost veřejné správy, což ve finále prospěje politické kultuře snížením nežádoucích jevů jako je klientelismus a korupce.

Politická práva obecně zaručují účast jednotlivce na spravování věcí veřejných, a to nejen aktivním či pasivním volebním právem, ale dále zaručenou možností přímé kritiky slovem či činem, sepisem stížností ve formě petice, na kterou musí orgán veřejné moci zareagovat, byť zamítavým stanoviskem, a právem shromažďovat se a pokojně demonstrovat. V případě nezákonných zásahů do těchto práv se lze domáhat jejich ochrany u obecných soudů České republiky a v případě neúspěchu z důvodů porušení práva na spravedlivý proces také u soudu Ústavního, který má rozhodující úlohu při rozhodování střetů základních lidských práv a svobod a jeho nálezy jsou pro ostatní soudy závazné.⁸³ Příkladem může být nálezy ústavního soudu, ve kterém rozhodl, že sdělování vědomě nepravdivých informací není chráněno LZPS a naopak ale dovedl, že chráněný není jen samotný obsah sdělení nýbrž i vlastní hodnotící soud o konkrétním pronášeném sdělení, pokud k němu existuje dostatečný faktický základ.⁸⁴

⁸³ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva: (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-75-9.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11 2015, sp. zn. Pl. ÚS 209/39, č. 453/03 Sb., (N 209/39 SbNU 215), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

3 Svoboda tisku jako součást svobody projevu

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách a podkapitolách, svoboda tisku je významnou součástí svobody projevu a jako taková je garantovaná v nejdůležitějších mezinárodních i vnitrostátních dokumentech. To, že svoboda tisku je chráněna svobodou projevu potvrzuje i Michal Bartoň, když uvádí, že: "*... i technické způsoby šíření informací a myšlenek je nutno zahrnout pod ústavní ochranu svobody projevu, neboť dovedeno ab absurdam, nebude-li sice zakázáno šířit jakýkoli obsah, ale bude zakázáno vyrábět knihy, tisknout časopisy či provozovat vysílání, půjde o zásah pro svobodu projevu devastující*".⁸⁵ Svoboda tisku plní nezastupitelnou roli v ochraně lidských práv, neboť právě upozornění na jejich porušování je důležitým krokem pro zabránění dalšího porušování a dá se říci, že demokratické zřízení dosahuje pouze takové kvality, která je úměrná úrovni státem garantované ochrany svobodě tisku. V této kapitole se budu zabývat významem rozdělení tisku na periodický a neperiodický a dále ukotvením svobody tisku a možností jejího omezení, zejména dle LZPS, zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (dále jen „tiskový zákon“) a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), čímž se dostanu k posledním dvěma kapitolám této práce, tedy k rozhodování soudů v otázce svobody tisku.

3.1 Svoboda tisku jako součást tiskového práva

Tiskové právo je součástí veřejného práva a je úzce spjato s právem správním. Právní úpravu nacházíme zejména v tiskovém zákoně, v zákoně č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích (dále jen „zákon o neperiodických publikacích“) a v zákoně č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři (dále jen „zákon o ČTK“). Obsahem právních norem uvedených v těchto zákonech jsou pravidla pro vydávání periodických i neperiodických publikací a také možné sankce při porušení zákonem daných povinností. Obecnou formulaci, jakým způsobem lze zachycovat a následně rozšiřovat podobu či např. písemnosti osobní povahy nacházíme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“).

⁸⁵ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. 84 s. ISBN 978-80-87212-42-4.

3.1.1 Stručný vývoj tiskového práva

V druhé kapitole této práce, jsem došel k závěru, že vývoj svobody projevu šel ruku v ruce se svobodou tisku, což se v budoucnu projevilo jejich překrýváním či úzkou vazbou v právních úpravách. Jelikož si vládnoucí vrstvy uvědomovali moc, kterou tisk představuje, tak po staletí úporně bránili jeho svobodě či ho rovnou ovládali, aby jeho prostřednictvím ovládali masy. První evropskou právní úpravu, zajišťující svobody projevu i tisku nalezneme v čl. XI Deklarace práv člověka a občana. Takto formulovaných práv se však panovníci ve zbytku Evropy zalekli a započali cenzurovat o to tvrději, když se snažili společnost ochránit před jedem revoluce a zvrhlými představami o společenské rovnosti tím, že každou tiskovinu podrobili předběžné cenzuře ještě před jejím zveřejněním, přičemž cenzorem byl státní zaměstnanec, který měl zodpovědnost za zveřejňovaný obsah a zodpovídal se přímo státu, čímž byli autoři a vydavatele zproštěni posuzovat soulad publikace se zájmy státu.⁸⁶ Na našem území byla svoboda tisku poprvé zmíněna v Císařském patentu č. 151/1849, který ale rovněž počítal s přijetím zákona, který bude zabraňovat zneužívání tisku, takže ke zrušení cenzury fakticky nedošlo. Dalším milníkem bylo přijetí zákona č. 3/1863 Sb., o tisku, který platil i po rozpadu Rakouska-Uherska, a to až do roku 1935 a ve kterém stálo v úvodu třetího paragrafu, že:

„Právo, spisy tisknouti, je vydávati a obchod v nich vésti, spravuje se zákony o živnostech průmyslových. Každý má však toho vůli, spisy, které zdělal buď sám neb které zdělal dle svého rozvrhu samostatného přičiněním jiných, sám vydati a prodávati je na své účty buď ve svém obydlí nebo v jiné místnosti jediné k tomu určené. Nežli se však taková místnost otevře, oznámeno to budiž prvé úřadu bezpečnosti. Kdo by to opominul, pokutován za to buď co za přestupek 10 až i 100 zlatými.“⁸⁷

Podle tohoto zákona tedy mohl každý dle své vůle vydávat tiskoviny na vlastní zodpovědnost, a to ve svém obydlí nebo v jiné místnosti k tomu určené. Před

⁸⁶ MALÝ, Karel.: *Tiskový zákon – konec staré a počátek nové právní úpravy vydávání periodického tisku?* in Sokol, Tomáš.: *Tisk a právo*, Orac, Praha, 2001, 5 s. ISBN 80-86199-17-7.

⁸⁷ Zákon č. 3/1863 Sb., o tisku, [online] dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=87&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

začátkem vydávání musel každý svůj záměr ohlásit místně příslušnému úřadu bezpečnosti, a to pod podmínkou vysoké pokuty.

Cenzura tisku pokračovala i za období První republiky, kdy byla dokonce uzákoněna povinnost pro majitele tiskáren zasílat k Ministerstvu vnitra, Národní knihovně a Univerzitní knihovně v Praze všechny tiskoviny z předešlého měsíce k přezkumu, a to až na tiskoviny periodické, které však měli příslušní úředníci také k dispozici v rámci své kontrolní činnosti.⁸⁸

Po období první republiky přišla na řadu okupace a s ní spojené válečné roky, kdy Československo bylo v úplném područí nacistického Německa a jakákoliv svoboda slova či tisku tak nebyla možná. Po válce se po únorovém puči v roce 1948 dostala k prakticky neomezené moci Komunistická strana Československa, která bez přestávky vládla až do roku 1989 a která již v roce 1951 vytvořila lektorskou radu ÚV KSČ, která měla za úkol kontrolovat nově vydávané publikace, zároveň však průběžně procházet knihovny a zkoumat, zda v nich nejsou k dispozici obsahově nevyhovující knihy a v neposlední řadě měla také preventivně zasahovat proti politicky závadným autorům.⁸⁹ Ač byla formálně svoboda tisku zaručena, reálně byl obsah tiskovin pečlivě kontrolován a jakékoliv protirežimní názory nemohly být otisknuty. K opravdové svobodě tisku tedy došlo až po „Sametové revoluci“, kdy došlo k celkové liberalizaci společnosti a mohla začít vznikat nová svobodná vydavatelství. Ve všeobecné rovině lze prohlásit, že média v České republice fungují v relativně svobodném prostředí, které odpovídá postupnému vývoji západních demokratických zřízení, kdy se garantované právo na svobodu projevu začalo projevovat rozvíjením svobodného tisku.⁹⁰

⁸⁸ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 13 s. ISBN 978-80-7380-382-7.

⁸⁹ MALÝ, Karel.: *Tiskový zákon – konec staré a počátek nové právní úpravy vydávání periodického tisku?* in Sokol, Tomáš.: *Tisk a právo*, Orac, Praha, 2001, 6 s. ISBN 80-86199-17-7.

⁹⁰ HARDY, Jonathan. *Western media systems*. London: Routledge, 2008, 30-32 s. ISBN 978-0415396929.

3.2 Ústavní vymezení a možnosti omezení svobody tisku

3.2.1 Listina základních práv a svobod

Právo na svobodu tisku je garantováno v dokumentu nejvyšší právní síly, a to v LZPS, ve které v čl. 17 stojí, že:

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.⁹¹

Druhý odstavec tohoto článku nám zaručuje možnost vyjadřovat své názory i tiskem a zároveň rozšiřovat nabyté informace nehledě na hranice státu. V třetím odstavci je garantován zákaz cenzury. Interpretace tohoto článku není jednoduchá, neboť ani v LZPS ani v žádném jiném právním předpise není vyjádřeno, co přesně je pod tímto pojmem myšleno.⁹² Pro další pokračování této práce je velmi důležitý čtvrtý odstavec, ve kterém jsou zmíněny možnosti omezení svobody projevu, tedy i svobody tisku, a to především s ohledem na to, že jakékoliv omezení musí být na základě právního předpisu minimálně na zákonné úrovni (formální podmínka), čímž je tedy vyloučena libovůle moci výkonné. Ve stejném odstavci jsou dále

⁹¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. 15 s. ISBN 80-86199-94-0.

vymezeny konkrétní zájmy, na základě kterých může k omezení dojít. Těmi jsem se však již zabýval v druhé kapitole (materiální podmínka). Z těchto ustanovení plyne, že existují dva druhy konfliktů, kdy střet dvou nebo více základních práv bývá označován jako konflikt pravý a střet svobody tisku s jedním z veřejných zájmů jako konflikt nepravý.⁹³ V posledním odstavci je garantováno právo na přístup k informacím a je zde zmínka o zákonné úpravě, která toto právo konkretizuje. Touto úpravou se budu zabírat v jedné z následujících podkapitol.

3.3 Zákonné vymezení a možnosti omezení svobody tisku

3.3.1 Tiskový zákon

Po roce 1989 byla zrušena cenzura zákonem č. 86/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. Samotný tiskový zákon byl schválen o deset let později a nabyl platnosti až 14.3.2000, byť první návrh tohoto zákona byl předložen již v roce 1992. Schvalování však provázely vyhocené diskuze jak na půdě Parlamentu, tak v rámci novinářské obce, protože původní návrhy nepočítaly se zaručeným právem novinářů na přístup k informacím. O tom však budu psát v samostatné podkapitole. Jelikož si lidé velmi dobře pamatovali období nesvobody, které ještě v nedávné době panovalo, tak byli na svobodu projevu i tisku velmi citliví, neboť chtěli vnímat reálné pozitivní změny, které jim „Sametová revoluce“ přinesla, a proto se dá souhlasit s výrokiem, že: *Máloco je tak hmatatelným a zjevným dokladem právního státu a svobodné společnosti jako reálná svoboda projevu, samozřejmě v kontextu s jinými osobnostními právy.*⁹⁴

Už v § 1 tiskového zákona se uvádí, že: *„Tento zákon upravuje některá práva a povinnosti vydavatelů a dalších fyzických a právnických osob v souvislosti*

⁹³ FILIP, Jan. *Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe*. Časopis pro právní vědu a praxi. [online]. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1998, č. 4, 630 s. ISSN 1210-9126. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/9074>

⁹⁴ SOKOL, Tomáš. *Tisk a právo*. Praha: Orac, 2001. Iuris Context. 8 s. ISBN 80-86199-17-7.

s vydáváním periodického tisku.“⁹⁵ Pod pojem periodický tisk spadají noviny, časopisy a další tiskoviny, které jsou vydávány pod obdobným názvem, s podobným obsahem a pod stejnou grafickou úpravou, a to nejméně dvakrát do roka.⁹⁶ Rozdíl mezi novinami a časopisem je takový, že zatímco pod noviny spadají deníky se zpravidla obecně informačním obsahem a zpravodajská periodika, která slouží ke stejnému účelu, pod časopisem nacházíme všechna ostatní periodika, která bývají obsahově zaměřená na konkrétní oblast a neposkytují tedy obecný přehled o každodenních záležitostech.⁹⁷

V § 3 písm. f) tiskového zákona je vymezen pojem „veřejného šíření periodického tisku“ pod kterým je zákonem myšleno: „jeho zpřístupnění předem individuálně neurčenému okruhu osob nebo i osob takto určených, pokud překračují okruh členů rodiny vydavatele, který je fyzickou osobou, a s ním spjatého okruhu osobních přátel“.⁹⁸ Tím jsou tedy vyčleněny z působnosti tiskového zákona např. interní dokumenty vydávané v rámci obchodních korporací či jakékoliv tiskoviny, vydávané k předem jasnému okruhu lidí bez ohledu na to, zda tito lidé o doručování stáli a svou vůli projeví formou objednávky. Na tomto faktu nic nemění ani skutečnost, zda jsou tiskoviny doručovány za úplatu či bezúplatně.

Dle § 4 tiskového zákona je za obsah periodického tisku odpovědný vydavatel⁹⁹, který může být jak fyzickou tak i právnickou osobou, přičemž se dostáváme k faktu, že právo svobody projevu, a tedy i svobody tisku, svědčí i právnickým osobám, a to v případech, kdy je to z povahy věci možné, což je přesně tento případ.¹⁰⁰ Vydavatel má za obsah tiskovin jak odpovědnost

⁹⁵ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁶ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 27 s. ISBN 978-80-7380-033-8.

⁹⁷ CHALOUPKOVÁ, Helena. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy texty zákonů s komentářem. 20 s. ISBN 80-7179-506-2.

⁹⁸ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁹ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁰ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. 84 s. 62 s. ISBN 978-80-87212-42-4.

soukromoprávní, která nastává v případech, kdy v jím vydávaném tisku je zasaženo do osobnostních práv jednotlivce, který se následně domáhá jejich ochrany, tak odpovědnost veřejnoprávní, a to za skutky uvedené například v trestním zákoníku.¹⁰¹ Oběma odpovědnostem se budu blíže věnovat v následujících podkapitolách i v posledních dvou kapitolách.

V § 7 odst. 1 a 2 tiskového zákona jsou upravena pravidla, jejichž splnění je nutnou podmínkou pro započatí vydávání periodického tisku. Evidenci periodických tisků vede Ministerstvo kultury a každý, kdo chce periodický tisk vydávat, mu musí minimálně 30 dní před startem tisku doručit oznámení, které musí obsahovat:

a) název periodického tisku,

b) jeho obsahové zaměření,

c) četnost (periodicitu) jeho vydávání,

d) údaje o jeho regionálních mutacích,

e) název, adresu sídla a identifikační číslo osoby (dále jen „identifikační číslo“) vydavatele, je-li vydavatel právnickou osobou, anebo jméno, příjmení, bydliště a rodné číslo vydavatele, bylo-li přiděleno, jinak datum narození, je-li vydavatel fyzickou osobou, je-li vydavatel fyzickou osobou, která vydává periodický tisk na základě živnostenského oprávnění, také jeho obchodní jméno, identifikační číslo a adresu místa podnikání, liší-li se od bydliště.¹⁰²

V tomto můžeme spatřovat výrazný posun k liberalizaci vydávání tiskovin, neboť k vydávání podle tiskového zákona není potřeba projít povolovacím režimem, kdy bylo rozhodováno, komu se licence udělí a komu naopak ne, nýbrž je vydávání podmíněno splněním řádné ohlašovací povinnosti. Po splnění této povinnosti neexistuje prostředek pro předběžné zamezení zahájení vydávání, a pokud by se o to někdo pokoušel, pak má vydavatel nárok na to, aby příslušný soud zabránil tomuto zásahu. Takováto ochrana tiskovin platí dokonce i pro ty, o

¹⁰¹ KROUPA, Jiří. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 108-109 s. ISBN 978-80-210-4884-3.

¹⁰² Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

kterých soud později prohlásí, že jejich obsah je v rozporu s dobrými mravy anebo je dokonce v rozporu s ostatními souvisejícími zákony a jejich zveřejnění může vést například k zahájení trestního stíhání.¹⁰³ Výjimku z trestní odpovědnosti vydavatelů za obsah tvoří reklama a inzerce, kterou si zadala třetí osoba, nikoliv vydavatel a to z toho důvodu, že po vydavatelích nelze spravedlivě považovat, aby byli obeznámeni s veškerým obsahem zadané inzerce, natož aby sami posuzovali jejich případnou protiprávnost.¹⁰⁴

V § 10 odst. 1 tiskového zákona je upravena povinnost vydavatele zajistit zveřejnění odpovědi od takého osoby, která má za to, že zveřejněním dřívějšího sdělení bylo zasaženo do cti, důstojnosti nebo dobré pověsti dotčené fyzické či právnické osoby.¹⁰⁵ Při tvorbě zákona se vycházelo z čl. 23 Směrnice č. 89/552 Evropského hospodářského společenství (dále jen „EHS“) a Směrnice č. 97/36 Evropského společenství (dále jen „ES“), která původní směrnici měnila. Tyto směrnice se sice týkaly televizního vysílání, ale požadavky kladené na televizní vysílatele se daly analogicky vztáhnout i na vydavatele tiskovin. Původně se uvažovalo o rozdělení tohoto institutu do dvou částí, kdy dle první části by měl každý nárok na opravu, pokud by o něm byla zveřejněna informace zjevně nepravdivá a druhou částí by bylo právo na odpověď, které by se týkalo situací, kdy sice byla zveřejněna pravdivá informace, která ale hrubě zasahovala do osobnostních práv dotčeného. Je zřejmé, že pokud by prošla původní právní úprava, tak by její uplatňování bylo velmi komplikované, neboť hranice mezi úplnou lží, částečnou lží a vyličení pravdivých informací v chybném kontextu je velmi tenká, a proto lze souhlasit s tím, že konečná právní úprava znající jen právo na odpověď je ve všech směrech uspokojivá.¹⁰⁶ Za důležité považuji zmínit, že dle odst. 5 stejného paragrafu není uplatněním práv z odst. 1 omezena možnost domáhat se ochrany osobnostních práv dle příslušných ustanovení občanského zákoníku. Obecně však lze říci, že právo na odpověď může vyvážit zásah do osobnostních

¹⁰³ POUPEROVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). 111 s. ISBN 978-80-87212-48-6.

¹⁰⁴ POUPEROVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). 27-28 s. ISBN 978-80-87212-48-6

¹⁰⁵ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁶ SOKOL, Tomáš. *Tisk a právo*. Praha: Orac, 2001. Iuris Context. 59-70 s. ISBN 80-86199-17-7

práv, protože v některých případech může být uveřejnění odpovědi dostačujícím zadostiučiněním, s ohledem na míru intenzity, jakou bylo do osobnostních práv zasaženo.

Podobnou funkci má i §11 tiskového zákona, který se však týká sdělení ve věci trestních řízení či řízeních o přestupcích, ze kterých lze poznat osobu, proti níž se řízení vede a tato řízení neskončí pravomocným rozhodnutím. V tomto případě má daná osoba právo dožadovat se uveřejnění informace o konečném výsledku řízení jako dodatečného sdělení.¹⁰⁷ I v tomto případě není uplatněním tohoto práva vyloučeno domáhat se ochrany osobnostních práv dle občanského zákoníku.

Posledním ustanovením, kterým se budu zabývat, je § 16 tiskového zákona, který se týká ochrany zdroje a obsahu informací. Dle tohoto ustanovení může fyzická či právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, odepřít soudu, státnímu orgánu či jinému orgánu veřejné správy informace o původu či obsahu těchto informací. Stejně tak nemusí předložit nebo vydat věci, z nichž by mohl být zjištěn původ či obsah zveřejněných informací. Dále jsou uvedena určitá omezení tohoto práva, a to hlavně s ohledem na trestní a daňové právo, o čemž budu psát v jedné z dalších podkapitol.¹⁰⁸ Smyslem tohoto ustanovení je tedy garantovat ochranu těm, kteří se například rozhodli informovat tisk o nějaké nepravosti, ale zveřejněním totožnosti zdroje informací by zdroji bylo zasaženo do soukromého nebo pracovního života anebo by došlo k devalvaci hodnoty předkládané informace. Na druhou stranu nic, kromě profesní cti či daného slova nebrání vydavateli, aby v případě soudního sporu zdroj svých informací odhalil, pokud by neodhalení vedlo k nevyhnutelné prohře ve sporu. Vždy by si měl však novinář potažmo vydavatel uvědomit, že pokud zaručil někomu anonymitu, pak by své slovo neměl porušit a pokud tak učiní, tak je velmi malá pravděpodobnost, že s ním někdo v budoucnu bude tímto způsobem spolupracovat. Neméně důležité je také to, že by tímto krokem zhoršil postavení novinářů, neboť by tím v obecné rovině narušil důvěru mezi novináři a zdroji informací.

¹⁰⁷ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁸ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

3.3.2 Zákon o neperiodických publikacích

Vymezení pojmu „neperiodická publikace“ nacházíme v § 1 zákona o neperiodických publikacích, dle kterého se jedná o *rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány jednorázově, popřípadě nejvýše jednou ročně anebo po částech i častěji, tvoří-li obsahově jeden celek.*¹⁰⁹ Oproti periodickému tisku je zde rozdílná frekvence vydávání a typickým příkladem neperiodické publikace je kniha. Dalším velkým rozdílem je neexistence institutu práva na odpověď a dodatečné sdělení, což je ale zcela logické, neboť u neperiodických publikací není jistota, že nějaká navazující publikace vznikne, takže dotyčný poškozený by se dodatečného sdělení nikdy nemusel dočkat. Stejně tak se jeví absurdní ukládat povinnost vydat navazující publikaci jen z toho důvodu, aby v ní autor uvedl předchozí mylnou informaci na pravou míru. Kdo se cítí poškozený sdělením zveřejněným v neperiodické publikaci, musí se domáhat ochrany přes institut ochrany osobnosti dle občanského zákoníku. Pojem veřejného šíření je v tomto zákoně upraven obdobně jako v zákoně tiskovém.

3.3.3 Zákon o ČTK

Česká tisková kancelář byla zřízena zákonem č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři a je tedy veřejnoprávní institucí. Na rozdíl od jiných veřejnoprávních institucí však není dotována ze státních prostředků a stát tedy neodpovídá za její závazky a naopak. Posláním ČTK je poskytovat objektivní a všestranné informace pro svobodné vytváření názorů.¹¹⁰

3.3.4 Občanský zákoník

Občanský zákoník se svobodě tisku věnuje v § 81-89 OZ, tedy v oddílu osobnostních práv člověka. V § 81 a 82 OZ stojí, že je chráněna osobnost člověka a tomu, komu bylo zasaženo do osobnostních práv, náleží právo domáhat se upuštění od dalšího zasahování a odstranění následků nezákonného zásahu. V § 84 a 85 OZ je zakázáno zachycovat podobu druhého tak, aby bylo možné rozeznat jeho

¹⁰⁹ Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích.

¹¹⁰ Zákon č. 517/1992 Sb. o České tiskové kanceláři

totožnost bez jeho svolení a rozšiřovat jeho podobu lze také jen s jeho svolením. Výjimky z těchto ustanovení představuje § 89 OZ, dle kterého lze podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam bez svolení dotyčného použít přiměřeným způsobem též k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství.¹¹¹ Toto ustanovení představuje zpravodajskou licenci, která spolu s licencí úřední umožňuje zákonem předvídaný zásah do osobnostních práv, a to při realizaci veřejného zájmu. Tento zásah však musí být vždy proporcionální k intenzitě veřejného zájmu a nesmí tedy docházet ke zneužívání tohoto práva například k ponížení ostatních.

3.3.5 Zákon o svobodném přístupu k informacím

Právo být informován je jedním z nejdůležitějších práv k vytváření řádné občanské společnosti a může být jedním z klíčových zdrojů informace pro novináře. Toto právo slouží především k účinné kontrole veřejné moci, a to klidně i jednotlivcem. Do schválení zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím byla cesta k informacím značně trnitá, neboť do té doby neexistovala komplexní právní úprava zaručující právo na informace, která by zároveň povinovala státní orgány, samosprávné orgány či jiné povinné subjekty informace poskytnout.¹¹² Prvním legislativním dokumentem, který s právem na informace počítal, byla LZPS, kde v čl. 17 odst. 1, stojí, že: *Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny* a v totožném článku v odst. 5, že: *Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.*¹¹³ Zde je zajímavé zmínit, že LZPS počítala s právem na informace a povinností povinných subjektů tyto informace vydávat již v roce 1991, kdežto zákon o svobodném přístupu k informacím, který tyto povinnosti stanovoval, nabyl účinnosti až 1.1.2000.

Zákon kromě povinných osob, které jsem již vyjmenoval výše, v dalších ustanoveních určuje, že žadatelem může být jak fyzická či právnická osoba, jakými

¹¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹² KORBEL, František. *Právo na informace: zákon o svobodném přístupu k informacím: zákon o právu na informace o životním prostředí: komentář*. Praha: Linde, 2004. 20-21 s. ISBN 80-7201-465-X.

¹¹³ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

způsoby lze žádat o informace, v jaké lhůtě, a jakým způsobem mají být poskytnuty. Dále je zde určeno, že z důvodů ochrany obchodního tajemství, důvěrnosti majetkových poměrů a dalších lze informace neposkytnout. V neposlední řadě je zde stanoven postup, jakým se má o informace žádat, aby nedošlo k odmítnutí žádosti.¹¹⁴ Zákon o svobodném přístupu k informacím tedy slouží ke kontrole veřejné moci, na druhou stranu však může být zneužíván, neboť příslušný orgán musí na žádost odpovědět vždy ve stanovené lhůtě, třeba i negativně, a to i v krajně bizarních případech. Zneužívání tohoto práva by měla zabránit možnost orgánů požadovat náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s poskytováním informace, kdy žadatel musí nejdříve požadovanou částku uhradit, jinak povinný subjekt není povinen informaci poskytnout. Jelikož se však nejedná ve většině případů o vysoké částky, pak někdo movitý může příslušný orgán zaměstnávat nesmyslnými dotazy po neomezeně dlouhou dobu.

3.3.6 Trestní zákoník

V trestním zákoníku nacházíme hned několik trestných činů, kterých se dá dopustit v souvislosti s tiskovým právem. Nejčastějším možným trestním činem je pravděpodobně trestný čin pomluvy, kterého se dle § 184 odst. 2 trestního zákoníku dopustí ten, kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit vážnost u spoluobčanů, narušit pracovní či rodinné vztahy nebo způsobit jinou vážnou újmu a učíní tak prostřednictvím tisku.¹¹⁵ Typickým příkladem tak může být sepsání a zveřejnění dehonestujícího sdělení, jež je nejen nepravdivé ale navíc může narušit jeden z chráněných zájmů uvedených výše.

Další časté trestné činy souvisejí s výjimkami z práva na ochranu zdroje. O ochraně zdroje jsem psal v předchozí podkapitole o tiskovém zákoně, proto teď budu psát již jen o výjimkách z tohoto práva. Typickým příkladem této výjimky je trestný čin nadřizování, kterého se dle § 366 trestního zákoníku dopustí ten, kdo pomáhá pachateli trestného činu uniknout trestnímu stíhání, samotnému trestu nebo ochrannému opatření.¹¹⁶ Toto ustanovení tedy dává možnost stíhat novináře, kteří odmítají odhalit svůj zdroj, čímž chrání zdroj před například před trestním řízením.

¹¹⁴ Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

¹¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹¹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Při posuzování, kdy se již jedná o trestný čin by se vždy mělo přihlídnout k úmyslu novináře, zda identitu svého zdroje tají právě kvůli tomu, aby nebyl stíhán či z jiných důvodů. Existují názory, dle kterých by pro tento skutek neměl být novinář stíhán v takovém případě, kdy se jedná o věci bagatelní a není tudíž splněna materiální stránka trestného činu, tedy stupeň nebezpečnosti pro společnost.¹¹⁷

Dalším trestným činem je nepřekázení trestnému činu, kterého se dle § 367 trestního zákoníku dopustí ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy uvedené dále ve stejném paragrafu a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí.¹¹⁸ Trestné činy uvedené v tomto ustanovení patří mezi nejzávažnější trestné činy, a proto je pochopitelné, že existuje veřejný zájem trestat toho, kdo provedení těchto činů nezabrání nebo je nenahlásí. Aby bylo možné za tento trestný čin stíhat novináře, pak se musí prokázat, že se informace o trestném činu dozvěděl hodnověrným způsobem. Zde se dá dovodit, že pokud novinář danou informaci zveřejnil, pak nejspíš neměl pochyby o tom, že zdroj jeho informací je hodnověrný.

Třetím a posledním trestným činem, o kterém budu psát, je trestný čin neoznámení trestného činu, kterého se dle § 368 dopustí ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal trestné činy uvedené dále ve stejném paragrafu a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Stejně jako v předchozím odstavci jsou v tomto ustanovení taxativně vyjmenované závažné trestné činy, u kterých se nelze odkázat na ochranu zdroje, z čehož se dá dovodit, že v ostatních případech se na ni naopak odkázat dá.¹¹⁹

3.3.7 Etický kodex

Jak již bylo výše uvedeno, v České republice neexistuje žádný veřejnoprávní orgán, který by ze zákona nadán pravomocí kontrolovat tiskoviny. Tuto funkci by měl plnit Syndikát novinářů, který 18.6. 1998 vydal Etický kodex novináře a zároveň zřídil speciální Komisi pro etiku, která má kontrolovat jeho dodržování. Zjevnou nevýhodou jak samotného Syndikátu, tak Etického kodexu je

¹¹⁷ SOKOL, Tomáš. *Tisk a právo*. Praha: Orac, 2001. Iuris Context. 97 s. ISBN 80-86199-17-7

¹¹⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

skutečnost, že členství v Syndikátu je dobrovolné, a tak i Etický kodex je závazný pouze dovnitř, tedy jen pro členy. K vážnosti a vlivu této instituce nepřispívá ani fakt, že největší čeští vydavatelé nejsou jejím členem a radši si vytvářejí vlastní etické kodexy.¹²⁰ Typickým příkladem je etický kodex vydavatelství MAFRA, Bauer Media či VLTAVA LABE MEDIA. Pro téma této práce je významné ustanovení čl.1 písm. d) Etického kodexu, kde je stanovena povinnost členů „hájit svobodu tisku i svobodu jiných médií.“¹²¹

¹²⁰ HLOUŠKOVÁ, Karolína. *Co řešila Komise pro etiku Syndikátu novinářů v posledním roce? Rasismus, presumpci nevin, internetovou žurnalistiku i praxi RRTV* In: ceskamedia.cz [online] [cit. 5.3.2019] Dostupné z www: <http://www.ceskamedia.cz/media/hydepark/434838/co-resila-komise-pro-etiku-syndikatu-novinaru-vposlednim-roce-rasismus-presumpci-neviny-internetovou-zurnalistiku-i-praxi-rrtv>

¹²¹ Syndikát novinářů (1998) [online], dostupné na <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>

4 Judikatura soudů České republiky v otázce svobody tisku

V této kapitole se budu věnovat nejznámějším a subjektivně pro mě nejzajímavějším kauzám, ve kterých se střetávalo právo na svobodu tisku s osobnostními právy ale i s trestním zákoníkem. Většinou se jedná o spory mezi veřejně známým člověkem, nejčastěji politikem, a novinářem či vydavatelem. Rozhodnutí, o kterých budu psát, skončila často až u Ústavního soudu, který musel vyvažovat mezi chráněnými zájmy, ale v některých případech půjde o rozhodnutí obecných soudů, která však jsou vždy již pravomocně rozhodnuta.

4.1 Právo na ochranu osobnosti ve střetu s právem na svobodu projevu

V první podkapitole se budu zabývat rozhodnutími soudů, ve kterých soud musel vyvažovat, zda míra zásahu do soukromí, a tedy do osobnostních práv je úměrná právu na svobodu projevu nebo zda je zde zjevný nepoměr. Soudy tedy rozhodovaly, do kdy je právo na svobodu projevu chráněno a kdy už se naopak jedná o nepřiměřený zásah do práv druhého.

4.1.1 Helena Vondráčková proti Janu Rejžkovi

Hned prvním rozhodnutím, kterým se budu zabývat, je asi nejznámější rozhodnutí v této problematice vůbec, neboť zde Ústavní soud vyslovil přelomové myšlenky, díky kterým je toto rozhodnutí nedílnou součástí učebnic ústavního práva.

Celý spor odstartoval v roce 2000, kdy se hudební kritik Jan Rejžek (dále jen „žalovaný“) v článku Lidových novin pod názvem: „*Dívčí válka – jsou české zpěvačky ještě vůbec zpěvačky? Nejsou to už jen nalíčené tváře z obálek?*“, zabýval důvody, proč již několik desítek let se na vrcholu popové scény pohybují ty samé zpěvačky a uvedl, že popmusic byla v 70. a 80. letech politicky omezována a na adresu Heleny Vondráčkové (dále jen „žalobkyně“) uvedl, že se v minulosti zapletla s komunistickým režimem, ale že po revoluci se jí podařilo neztratit

kontakt s těmi mafiány, kteří jí v 70. a 80. letech podporovali a drží jí na výsluní doposud.

Na tyto výroky zareagovala Helena Vondráčková žalobou k Městskému soudu v Praze (dále jen „Městský soud“), ve které se domáhala, aby žalovanému bylo uloženo, zdržet se neodůvodněných mediálních útoků vůči žalobkyni, které by ji spojovaly s neidentifikovanými mafiány a omluvit se jí soukromě a na svůj náklad i veřejně v Lidových novinách a v MF Dnes. Městský soud tuto žalobu zamítl v celém rozsahu, neboť dovedl, že žalovanému nemůže zakázat vyjadřovat se prostřednictvím médií, neboť sama žalobkyně zvolila stejnou cestu komunikace, a přestože bylo výroky žalovaného zasaženo do osobnosti žalované, tak požadovaná omluva neodpovídá zjištěnému neoprávněnému zásahu po stránce skutkové a neodpovídá ani znění projevu stěžovatele.¹²²

Proti tomuto rozsudku se žalobkyně odvolala k Vrchnímu soudu v Praze (dále jen „Vrchní soud“), který nařídil žalovanému omluvit se soukromě do 3. dnů a do 15. dnů veřejně, jak žalobkyně požadovala v původní žalobě. Vrchní soud takto rozhodl proto, že výrok stěžovatele o „*kontaktu na mafiány*“ je „*skutkovým tvrzením*“ a že mafiáni jsou obecně vnímáni jako zločinecká organizace páčající vážné zločiny, takže spojování osobu žalobkyně s nimi zpochybňuje její čest a důstojnost. Zároveň žalovanému vytkl, že se mu nepodařilo prokázat pravdivost svých tvrzení.¹²³

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, ve kterém tvrdil, že jeho výroky vůči žalované mají přenesený význam a průměrný čtenář nemůže v kontextu tohoto článku chápat mafiány jako vážné zločince, tedy tak, jak význam tohoto slova popsal odvolací soud. Nejvyšší soud toto dovolání zamítl, přičemž odkázal na předchozí judikát Nejvyššího soudu, jehož závěrem je, že k zásahu do osobnostních práv dojde samotným uveřejněním nepravdivého údaje dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby. Žalovaný se následně soukromě i veřejně omluvil ale podal i stížnost k Ústavnímu soudu, ve které tvrdil, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, neboť nebyly provedeny všechny potřebné

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 57/36, č. 367/03 Sb., (N 57/36 SbNU 605), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹²³ tamtéž

důkazy a zároveň se pozastavoval nad tím, že obecné soudy se zabývaly pouze ochranou osobnosti a nijak nezohlednily jeho právo na svobodu projevu.¹²⁴

Ústavní soud jeho stížnosti vyhověl, a to z mnoha důvodů. Prvním byl fakt, že obecné soudy prakticky nijak neřešily ústavněprávní aspekt této věci, tedy střet dvou LZPS garantovaných základních práv a nedůvodně daly přednost jednomu právu před druhým, čímž výrazně zasáhly do práv žalovaného. Druhým důvodem bylo nesprávné posouzení výroků žalovaného, které obecné soudy označily za skutkové tvrzení, a došly k tomuto závěru proto, že nesprávně posuzovaly větu o mafiánech odděleně, nikoliv v kontextu celého článku. Průměrný čtenář si totiž při přečtení předmětného článku nespojí pojem „*mafíáni*“ s lidmi, kteří unášejí jiné lidi a páchají vážnou kriminalitu, nýbrž pochopí, že se tím autor snaží naznačit provázanost minulých mocenských struktur se strukturami současnými. Dle Ústavního soudu se tak jednalo o tzv. „*hodnotový soud*“, u kterého na rozdíl od skutkového tvrzení není potřeba prokazovat pravost tvrzení, neboť to ve většině případů ani není možné a pro přiměřenost zásahu do osobnostních práv stačí dostatečný faktický podklad pro napadené prohlášení (rozdíly mezi skutkovým tvrzením a hodnotovým soudem se budu zabývat v poslední kapitole). Tím, že obecné soudy požadovaly prokázání pravdivosti hodnotového soudu, tak postupovaly protiústavně a porušily jak čl. 17 odst. 2 LZPS, tak čl. 10 Úmluvy. Ústavní soud dále uvádí, že žalovaný je hudební kritik a byl přizván ke kritickému článku a slova o mafii nepoužil jen u žalobkyně, nýbrž i u dalších zpěvaček, kdy dokonce vysvětluje, koho dle jeho názoru zmíněná mafie představuje. Jelikož i jiná zpěvačka ve zmíněném článku kritizuje poměry v popkultuře a je obecně známou informací, že se do branže vrátili producenti, kteří významně ovlivňovali populární hudbu za minulého režimu, pak má Ústavní soud za prokázané, že žalobce měl dostatečné faktické podklady pro vydání svého prohlášení. Ústavní soud dále odkázal na judikaturu ESLP, podle něhož svoboda projevu „*představuje jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti a jednu z hlavních podmínek pokroku a rozvoje každého jednotlivce*“.¹²⁵ Svoboda projevu jako taková se nevztahuje jen na příznivě přijímané myšlenky či informace ale i na ty zraňující,

¹²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3 2005, sp. zn. Pl. ÚS 57/36, č. 367/03 Sb., (N 57/36 SbNU 605), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹²⁵ Srov. Rozsudek senátu ESLP ze dne 12. června 2001 ve věci *Feldek proti Slovensku*, stížnost č. 29032/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

šokující nebo znepokojující. Za základní princip euroatlantické společnosti je označen fakt, že i nadnesené či urážející projevy jsou ústavně chráněné, pokud jsou proneseny ve veřejné či politické debatě a omezení svobody projevu má být výjimkou, kterou je nutno interpretovat restriktivně. Ústavní soud dále vytknul obecným soudům, že nedostatečně přihlédly k postavení žalobkyně a konstatoval nosnou myšlenku tohoto rozhodnutí, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané, na čemž je postavená judikatura ESLP. Nutnost existence toho principu má dvě roviny. První je podpora veřejné diskuze a svobodného vytváření názorů, do čehož má státní moc zasahovat jen nezbytně nutných případech. Druhou je princip subsidiarity, kdy stát by měl zasáhnout do svobody projevu za účelem ochrany osobnosti pouze v takových případech, kdy nelze napravit škodu jinak. Škoda může být napravena například připuštěním vyjádření k oponovanému názoru, což se v tomto případě stalo, neboť žalobkyně se hned v dalším vydání Lidových novin ke slovu žalované vyjádřila a měla tedy možnost je uvést ze svého pohledu na pravou míru. Žalobkyně tak využila svého postavení osobnosti veřejně známé, díky které má jednodušší přístup k médiím a zveřejnila tak své stanovisko k rozporovanému sdělení, což jí poskytlo účinnější ochranu než zdoluhavé soudní řízení. Soudní ochrana tak u veřejně známých osobností je proto realizovaná v menší míře, než u běžných osob.¹²⁶

Toto rozhodnutí Ústavního soudu si dovoluji označit jako přelomové, neboť se v něm Ústavní soud jednoznačně postavil za svobodu projevu a vysvětlil obecným soudům do budoucna, jakým způsobem posuzovat obdobné spory a zároveň tím ukázal jistou metodiku pro veřejně známé osoby, jak se zásahům do osobnosti bránit a v jakých případech podávání žaloby na ochranu osobnosti nedává smysl. Nedílnou součástí rozhodnutí je totiž také konstatování, že při skutkových tvrzeních je stále břemeno důkazní na tom, kdo je autorem rozporovaného výroku a při neprokázání pravdivosti je i pro veřejně známé osobnosti vysoká šance na výhru ve sporu, a i na odpovídající zadostiučinění.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 57/36, č. 367/03 Sb., (N 57/36 SbNU 605), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

4.1.2 Tomio Okamura proti Reflexu

V tomto sporu se jedná také o střet práva na svobodu projevu a ochranu osobnosti, konkrétně ochranu jména, jak ji garantuje LZPS v čl. 10 odst. 1.¹²⁷ Případ je pikantní v tom, že žalobcem je Tomio Okamura, tedy jeden z nejkontroverznějších ale zároveň nejznámějších politiků a žalovanou je vydavatelství CZECH NEWS CENTER, a. s., potažmo tedy týdeník Reflex a jeho webové stránky www.reflex.cz, která pod toto vydavatelství spadají a která jsou známá provokativní kritikou veřejně známých osobností.

Celý spor odstartovalo 13 článků vydaných v letech 2012 a 2013, ve kterých se o žalobci psalo jako o Pitomiovi a na pěti titulních stranách týdeníku mu byl přidělán klaunský nos a líčení, tudíž připomínal cirkusového klauna. Žalobce na toto zareagoval žalobou k Městskému soudu v Praze, ve které se domáhal:

- omluvy na internetových stránkách www.reflex.cz kvůli komolení jména žalobce označováním žalobce jako „Pitomio“
- zdržení se ve všech tištěných médiích i na on-line serverech spadajících pod CZECH NEWS CENTER komolení jména žalobce označováním žalobce jako „Pitomio“,
- zveřejnit omluvu v tištěném týdeníku Reflex, za označování žalobce jako „Pitomia“ a za zveřejňování upravené fotky žalobce, na které je mu přidělán klaunský nos a líčení,
- zveřejnit omluvu za použití soukromé fotografie stažené z facebookového profilu žalobce, ke které byl přidán nepravdivý komentář a zároveň se omluvit za tvrzení, že byl žalobce poradcem pana Jiřího Paroubka a že mu zkrachovala cestovka pro plyšáky (dále jen „cestovka“),
- zdržení se ve všech tištěných médiích i na on-line serverech spadajících pod CZECH NEWS CENTER zveřejňování upravené fotky žalobce, na které je mu přidělán klaunský nos a líčení,

¹²⁷ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

- zadostiučinění ve výši 300 000,- Kč za způsobenou nemajetkovou újmu a uhrazení nákladů řízení.¹²⁸

Žalovaný navrhl zamítnutí žaloby, neboť měl za to, že zobrazení žalobce jako klauna je karikaturou, která představuje hodnotící soud o žalobci a je tak chráněna svobodou projevu na ústavní i mezinárodní úrovni. Dále ve svém vyjádření uvedl, že žalobce jako politik je veřejně známou osobností, která dle judikatury Ústavního soudu musí snést větší míru kritiky. K označování žalobce jako „Pitomia“ žalovaný uvedl, že tuto přezdívku již žalobce dávno získal, protože je tak hojně nazýván na sociálních sítích a představuje to hodnotový soud reagující na jeho veřejné vystupování. Nakonec žalovaný také uvedl, že politické i soukromé vystupování žalobce budí kontroverze a zároveň otázky o míře jeho kvalifikovanosti pro výkon veřejné funkce a použitá forma kritiky je přiměřená extremistickému chování žalobce a je plně chráněna svobodou projevu.¹²⁹

Soud první instance žalobě zčásti vyhověl, když nařídil žalovanému uveřejnit na internetových stránkách www.reflex.cz omluvu žalobci za komolení jeho jména a nakázal mu zdržet se ve všech tištěných médiích i na on-line serverech spadajících pod CZECH NEWS CENTER komolení jména žalobce označováním žalobce jako „Pitomio“, ovšem s dodatkem, že žalovaný tak může nadále o žalobci psát, pokud to bude projevem oprávněné kritiky. Všechny ostatní nároky soud zamítl a žádnému účastníkovi řízení nepřiznal náhradu nákladů řízení. Soud nařídil omluvu zejména proto, že shledal označení žalobce jako „Pitomio“ projevem samoučelného zesměšnění, resp. ponížení žalobce patvarem jména, které představuje zásah do důstojnosti žalobce. Při vážení přednosti svobody slova a ochrany osobnosti zde podle Městského soudu vítězí ochrana osobnosti. Ostatní body žaloby ale zamítl, když nejprve uvedl, že pro karikaturu je typické zveličování a přehánění a aby nebyla protiprávní, tak musí být přiměřená a mít aspoň minimální reálný základ. V ostatních případech proto rozhodl, že se jak v člancích, tak v karikaturách jednalo o hodnotící soudy, a že výraz „Pitomio“ je sice výrazem expresivním a nepatří mezi běžné výrazové prostředky, ale jeho užití není absolutně

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2018, sp. zn. 30 Cdo 3689/2017. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8F985E590818D8CFC125828A002631E3?openDocument&Highlight=0,

¹²⁹ tamtéž

vyloučeno, pokud je použito účelně. Zároveň soud také uvedl, že expresivnost tohoto výrazu je snížena tím, že není uveden v plném tvaru (pitomec) ale je to složenina vzniklá spojením s křestním jménem žalobce. Nakonec soud také uvedl, že rozporovanou fotografii zpřístupnil veřejnosti sám žalobce, na které navíc sám není zobrazen a informace o poradenství a o krachu cestovky je přípustnou novinářskou zkratkou, a tak vyhověním prvním dvou nárokům žalobce dojde k dostatečnému zadostiučinění.¹³⁰

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce odvolání k Vrchnímu soudu v Praze, ve kterém napadl všechny zamítavé výroky soudu prvního stupně. K prvnímu zamítavému výroku žalobce v odvolání uvedl, že se žalovanému nepodařilo prokázat, že by byl poradcem Jiřího Paroubka, a proto by se měl za toto tvrzení omluvit. Ke zkrachování cestovce uvedl, že ve zmíněné cestovní kanceláři koupil obchodní podíl, který však ještě před zkrachováním prodal, a proto byl spojováním jeho jména s krachem poškozen. K požadovanému peněžitému zadostiučinění prohlásil, že mu přijde adekvátní k míře zásahu do jeho osobní sféry. Ke karikatuře klauna se vyjádřil tak, že zobrazování žalobce s tradičním japonským líčením je xenofobní a nemělo by být chráněno svobodou projevu.

Žalovaný podal k odvolání vyjádření, ve kterém označil odvolání za nedůvodné, neboť s Jiřím Paroubkem se žalobce scházel ohledně cestovního ruchu, zval ho na jím pořádané akce a z jeho vyjádření lze dovodit, že k němu choval určité sympatie. Ke zkrachované cestovce pro plyšáky žalovaný uvádí, že je nesporné, že v nyní již zkrachovalé cestovce aktivně působil, a proto je možné ho s ní v rámci novinářské zkratky stále spojovat. Ohledně karikatury se žalovaný plně ztotožnil se závěry soudu prvního stupně a odkázal i na podobnou judikaturu ESLP.¹³¹

Odvolací soud označil odvolání za nedůvodné, napadené rozsudky tedy samostatně nabyly právní moci a žalobci bylo uloženo uhradit náklady řízení žalovanému. Klíčem k tomuto rozhodnutí bylo ztotožnění se se zjištěným skutkovým stavem, který označil za velmi podrobný a důsledný. Dále poukázal na podrobné vysvětlení podané soudem prvního stupně, ve kterém bylo uvedeno, že

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2018, sp. zn. 30 Cdo 3689/2017. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8F985E590818D8CFC125828A002631E3?openDocument&Highlight=0,

¹³¹ tamtéž

komolit jméno žalobce je možné, pokud se tak děje v souvislosti s jeho názory, a naopak není možné ho tak nazývat samoučelně. Ohledně karikatury odvolací soud uvedl, že je v mezích oprávněné kritiky, neboť sám žalobce se prezentoval jako vypravěč vtipů a jelikož je karikaturu určená k určitému zesměšnění zobrazovaného, pak by její zákaz představoval neústavní omezení svobody projevu. Tento názor podporuje judikatura Ústavního soudu, na kterou bylo také odkazováno a ve které bylo poukazováno na to, že žalobce jako veřejně známá osoba musí snést větší míru kritiky a to i formou karikatury, jelikož má větší možnosti na tuto kritiku veřejně reagovat než průměrný občan.¹³² Na závěr také podpořil rozhodnutí soudu prvního stupně ohledně peněžitého zadostiučinění, neboť má shodně za to, že nejsou splněny podmínky pro vyplacení požadované částky, protože intenzita kritiky je přiměřená kontroverznímu chování žalobce a správně odkázal na judikaturu ESLP zabývající se podobným sporem.¹³³

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce dovolání k Nejvyššímu soudu, neboť měl za to, že napadené rozhodnutí podle jeho přesvědčení závisí na vyřešení otázek hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Žalobci konkrétně vadilo, že soudy prvního i druhého stupně nepodrobily každé označení žalobce „Pitomio“ testu proporcionality a zároveň se odchýlily od zásady, že expresivní výrazy lze používat jen ve výjimečných případech. Žalobce dále nesouhlasil s tím, že expresivnost sporného výrazu má být snížena tím, že jde o složeninu jeho jména a nadávky, a naopak to považuje za mnohem více urážející.

K dovolání se vyjádřil také žalovaný, který v něm uvedl, že dovoláním je napadán rozsudek v celém rozsahu, ale přípustnost dovolání nachází jen ve vztahu k části rozsudku. Dále už jen poukázal na podrobné zdůvodnění rozsudků obou stupňů.¹³⁴

¹³² Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 71/37, č. 146/04 Sb., (N 71/37 SbNU 9), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2018, sp. zn. 30 Cdo 3689/2017. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8F985E590818D8CFC125828A002631E3?openDocument&Highlight=0,

¹³⁴ tamtéž

Nejvyšší soud žalobci v rozhodnutí nejprve vytkl, že sice argumentuje ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, ale žádný konkrétní judikát nikde neuvedl. Dovolání však shledal přípustné z důvodu zjištění, zda je možné zasáhnout do ochrany jména a důstojnosti zkomolením vlastního jména s nadávkou. Při rozhodování Nejvyšší soud nejprve zdůraznil význam práva na ochranu jména, zároveň však uvedl, že stejně jako do jiných složek osobnosti jde i do této v určitých případech oprávněně zasáhnout. Dále připomněl judikaturu Ústavního soudu, dle které se práva na ochranu osobnosti můžou domáhat i veřejně známé osobnosti, tedy i politici, avšak při rozhodování, kdy vystupuje na jedné straně novinář a na druhé politik, jsou měřítka posouzení skutkových tvrzení měkčí ve prospěch novináře. Každý, kdo vstoupí na veřejnou scénu musí počítat s tím, že bude pod drobnohledem veřejnosti, která bude hodnotit jeho soukromé i veřejné projevy. Zároveň však musí kritika souviset s veřejnou činností, kterou daná osoba vykonává. Nosnou částí tohoto rozhodnutí je fakt, že jelikož se podoba člověka, což je také součástí osobnosti člověka, může stát předmětem karikatury, pak analogicky může být zkarikováno i jméno osoby a jelikož karikatura náleží do podmnožiny hodnotících soudů, kdy terčem kritiky je některý charakteristický rys karikované osoby. Dále soud uvedl, že každá karikatura musí spočívat na reálném základě, což je v tomto případě splněno, takže předchozí soudy postupovaly správným způsobem a došly k bezvadnému výsledku. Z těchto důvodů Nejvyšší soud dovolání zamítl. Jelikož žalobce podal ústavní stížnost, tak se případem bude zabývat ještě Ústavní soud, který však v době psaní této práce ještě nerozhodl.¹³⁵

Tento spor jsem si do své práce vybral z toho důvodu, že soud řešil dosud neřešenou otázku, zda lze zkomolit jméno s nadávkou, aniž by došlo k nezákonnému zásahu do osobnostních práv. K výsledku, že v určitých případech to možné je, dospěly soudy především proto, že také jméno může být předmětem karikatury a zopakoval pravidlo vyřčené v judikatuře Ústavního soudu i ESLP, že veřejně známé osobnosti musí snést větší míru kritiky. Za důležitý však považuji již nikým nerozporovaný výrok soudu prvního stupně, dle kterého se musel žalovaný za komolení jména žalobce omluvit, a to z toho důvodu, že komolení nesouviselo s veřejnou činností žalobce a mělo za cíl ho pouze dehonestovat. Z

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2018, sp. zn. 30 Cdo 3689/2017. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/8F985E590818D8CF125828A002631E3?openDocument&Highlight=0,

tohoto důvodu jsou rozhodnutí všech tří soudů dle mého názoru správná a spravedlivá, protože z nich sice plyne relativně široká svoboda tisku ve vztahu k veřejně známým osobnostem, zároveň ale vymezuje jasné podmínky, za jakých se již o oprávněnou kritiku nejedná, nýbrž se už jedná o nezákonný zásah do osobnostních práv. Za pro mě zajímavé považuji to, že právním zástupcem žalované strany byla JUDr. Helena Chaloupková Ph.D., kterou v mé práci cituji, jelikož napsala komentář k tiskovému zákonu, z čehož spolu s výsledkem sporu usuzuji, že si žalovaná strana vybrala správně.

4.1.3 Karel Březina proti Reflexu

Jak jsem psal v minulé podkapitole, vydavatelství CZECH NEWS CENTER, a. s., potažmo tedy týdeník Reflex a jeho webové stránky www.reflex.cz jsou známé provokativní kritikou veřejně známých osob, která je často na hraně zákonnosti, a proto budu psát i o dalších sporech vedených s tímto vydavatelstvím.

Spor začal v březnu roku 2001, kdy týdeník Reflex otisk v komiksu Zelený Raoul Karla Březinu (dále jen „žalobce“), tehdejšího ministra bez portfeje, ve které je žalobce karikován nahý v různých erotických situacích, a to se stranickými kolegy a kolegyněmi. Na toto zareagoval žalobce žalobou k Městskému soudu v Praze, ve které žaloval vydavatelství Ringier ČR (předchůdce CZECH NEWS CENTER, a. s., dále jen „žalovaný“) a domáhal se zveřejnění omluvy za zveřejnění karikatur a za nevhodné výroky připisované v karikatuře žalobci, a to na téže straně, na níž bývá komiks běžně otiskován. Žalobce měl za to, že karikatury překročily obecně uznávané zásady slušnosti a vkusu a tím neoprávněně zasáhly do jeho důstojnosti, neboť byly způsobilé znevážit jeho dobrou pověst u čtenářské veřejnosti.¹³⁶

Žalovaný se k žalobě vyjádřil v tom smyslu, že komiks Zelený Raoul je satirou, která v nadsázce komentuje dění ve veřejném životě České republiky. Jelikož je v komiksu vypravěčem „*ufoun*“, tak ho dle názoru žalovaného nikdo nemůže brát vážně a nemůže tedy dojít k poškození dobrého jména žalobce.

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2010 sp. zn. II. ÚS 468/03, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

Nakonec také uvedl, že komiks pouze reflektuje utvořený mediální obraz žalobce, který si vytvořil sám tím, že veřejně prezentoval své soukromí.¹³⁷

Soud první instance rozhodl tak, že nařídil žalovanému omluvit se na požadované stránce týdeníku Reflex, akorát pozměnil požadovaný text omluvy, neboť usoudil, že opakování vulgárních výrazů by nesplnilo satisfakční účel. Rozhodl tak proto, protože text uvedený v popiscích komiksu je nepravdivý, tudíž protiprávní a přiměřená míra kritiky byla překročena, neboť účelem karikatury bylo pouze ponižovat či urážet. Zmínil také, že pokud by se takováto karikatura objevila v jiném než seriózním společenském deníku, pak by hodnocení její škodlivosti mohlo být úplně jiné. Zároveň ale soud odmítl pojednávat o hranicích slušnosti a vkusu a zamítl omluvu v části "*hrubý zásah výrazně vybočil z obecně uznávaných zásad slušnosti a vkusu.*"¹³⁸

Proti tomuto rozhodnutí se žalovaný odvolal k Vrchnímu soudu v Praze, protože považoval za absurdní, aby na smyšlený příběh bylo uplatňováno kritérium pravdivosti. Dále zopakoval, že u satiry a parodie musí být sledovaný záměr podán tak, aby průměrně uvažujícímu čtenáři bylo jasné, že jde o něco smyšleného, což by příběh vyprávěný z pozice mimozemského „ufouna“ měl bezpochyby splňovat a není tedy objektivně způsobilý poškodit čest a dobré jméno žalobce.

K odvolání žalobce uvedl, že i karikatura a satira má své meze a nemůže vytvářet hrubě zkreslený obraz o žalobci, který se nedá ospravedlnit jeho společenským životem. Dále také uvedl, že pod svobodu umělecké tvorby nelze zařadit hrubé porušování slušnosti a morálky.¹³⁹

Odvolací soud se sice plně ztotožnil s názorem žalované ohledně pravdivosti komiksu, zároveň ale dodal, že vyobrazení žalobce má znaky pornografie, čímž dochází k vybočování z uznávaných pravidel slušnosti

¹³⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2010 sp. zn. II. ÚS 468/03, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹³⁸ tamtéž

¹³⁹ tamtéž

a představuje tak porušení osobnostních práv. Proto také ve svém rozhodnutí pouze nařídil změnit text omluvy.¹⁴⁰

Žalovaný podal proti tomuto rozhodnutí dovolání k Nejvyššímu soudu, ve kterém namítal nesprávně vyložený pojem „pornografie“, neboť tento pojem není nikde definovaný a jediným účel pornografie je vyvolat sexuální vzrušení, což rozhodně není tento případ, kdy navíc použití sexuálních prvků nebylo samoúčelné, neboť sám žalobce veřejně prezentoval svoji sexualitu.

Žalobce ve vyjádření k dovolání poukázal na dřívější judikaturu, dle které se jedná o kritiku nepřiměřenou a způsobitou zasáhnout do osobnostních práv, pokud jsou v ní užity expresivní výrazy, aniž by to k cíli kritiky bylo nutné a která slouží pouze k urážení.¹⁴¹

Nejvyšší soud usnesením odmítl dovolání jako nepřijatelné, neboť neměl za to, že by soudy nižších stupňů postupovaly při výkladu právních otázek v rozporu s hmotným právem a dále uvedl, že neoprávněný zásah může spočívat i ve zveřejňování pravdivých zpráv z intimního a rodinného života proti vůli osoby, pokud se tak činí nad rámec objektivní kritiky.

Žalovaná následně podala ústavní stížnost, ve které se domáhala zrušení předchozích rozsudků, protože dle jejího názoru došlo k zásahu do ústavně zaručených práv na svobodu projevu a svobodu umělecké tvorby a to tím, že zhodnotily komiksovou karikaturu žalobce jako zásah do jeho osobnostních práv.

Při rozhodování o stížnosti Ústavní soud nejprve připomněl, že svoboda projevu je základním kamenem demokratické společnosti a že chráněna jsou i díla šokující, urážející či pohoršující. Státní zásah do svobody projevu by tak měl přijít jen v takovém případě, kdy škodu nelze napravit mírnějšími prostředky, a to hlavně u veřejně známých osob majících snazší přístup k médiím. Zároveň ale také zdůraznil, že svoboda projevu není bezbřehá, neboť je omezena ústavně zaručenými právy a svobodami, jakým je v tomto případě právo na ochranu cti a dobré pověsti. V každém jednotlivém případě je vždy nezbytné zkoumat intenzitu

¹⁴⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2010 sp. zn. II. ÚS 468/03, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹⁴¹ tamtéž

tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti v kontextu se svobodou projevu, a to se zřetelem na požadavek proporcionálního uplatňování těchto práv a jejich ochrany. V těchto intencích posuzoval Ústavní soud napadená rozhodnutí obecných soudů a došel k závěru, že se posuzovanou problematikou zabývaly v celém rozsahu v souladu s judikaturou Ústavního soudu, a tak by Ústavní soud mohl zasáhnout pouze v tom případě, pokud by dospěl k závěru, že předchozí soudní instance svévolně upřednostnily jedno základní právo na úkor druhého. Jelikož Ústavní soud k ničemu takovému nedospěl, tak shledal stížnost jako zjevně neopodstatněnou a z tohoto důvodu ji usnesením odmítl.¹⁴²

Tento spor jsem si vybral převážně kvůli jeho mediální známosti, ale také i kvůli tomu, že v něm soudy všech instancí, a i Ústavní soud rozhodly v plné míře ve prospěch ochrany osobnosti, přestože se jednalo o veřejně známou osobu, která dle veřejně známých informací nebyla žádným vzorem cnosti. O tom, že existují určité meze slušnosti a morálky není sporu, přesto si v souvislosti se sporem rozebíraným v minulé podkapitole dovoluji tvrdit, že pokud by se obdobný spor rozhodoval v dnešní době, pak by byl jeho výsledek jiný, možná dokonce opačný. Sám osobně totiž pokládám žalobcovu veřejně známou promiskuitu jako jeho charakterový rys, který lze karikovat i takto provokativními způsoby a jak známo, karikatura náleží do podmnožiny hodnotících soudů, u kterých není potřeba prokazovat pravdivost uvedených v popiscích, nýbrž stačí mít minimální reálný základ, který v tomto případě představuje již výše zmíněná promiskuita.

4.1.4 Petra Paroubková proti Reflexu

Posledním sporem, týkající se časopisu Reflex, je spor mezi Petrou Paroubkovou (dále jen žalobkyně) a vydavatelstvím Ringier ČR (předchůdce CZECH NEWS CENTER, a. s., dále jen „žalovaný“). Spor se odehrával v době, kdy se Jiřímu Paroubkovi, coby nejsilnějšímu opozičnímu politikovi podařilo svrhnout dosavadní vládu a zároveň ohlásil, že s manželkou Petrou očekávají příchod potomka. Spor odstartoval tím, že týdeník Reflex v 739. díle komiksu Zelený Raoul, který je jeho pravidelnou součástí, zobrazil manžele Paroubkovi před a při početí potomka, kdy dle popisků Petra využila manželovo nadšení ze svrnutí

¹⁴² Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2010 sp. zn. II. ÚS 468/03, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

vlády k početí potomka a Jiří Paroubek, když měl pro větší vzrušení myslet na něco erotického, tak myslel na své stranické kolegy, což mělo požadovaný účinek.

Kvůli výše zmíněnému komiksu podala žalobkyně žalobu k Městskému soudu v Praze na ochranu osobnosti, neboť měla za to, že jí bylo nezákonným způsobem zasaženo do dobré pověsti a cti, a domáhala se zveřejnění omluvy v týdeníku Reflex. Vadilo jí především, že komiks je hrubě pornografický a nactiutřačný.¹⁴³

Soud první instance žalobu odmítl, neboť dospěl k závěru, že komiks není hrubě pornografický, maximálně se jedná o parodii na manžela žalobkyně a karikatura celkově nepřekročila hranice přiměřenosti.

Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně odvolání k Vrchnímu soudu v Praze, ve kterém argumentovala tím, že soud první instance neprávne vyhodnotil obsah karikatury a její způsobilost zasáhnout do osobnostních práv.

Odvolací soud odvolání zamítl, neboť se ztotožnil se soudem prvního stupně v tom, že nebyly překročené chráněné celospolečenské zájmy a hodnoty. Dále také uvedl, že ve svém rozhodování přihlédl k faktu, že žalobkyně byla v době uveřejnění karikatury veřejně známou osobou, neboť je manželkou významného politika, a navíc na veřejnosti aktivně vystupovala ohledně svého těhotenství, takže musí strpět vyšší hranice kritiky a zároveň také uvedl, že smyslem karikatury je zvýrazňovat, zveličovat a ironizovat výrazné znaky veřejně známých osob.¹⁴⁴

Žalobkyně podala proti zamítavému rozsudku dovolání k Nejvyššímu soudu, které Nejvyšší soud obratem zamítl, přičemž odkázal na svoji judikaturu a na judikaturu ESLP.

Jelikož žalobkyně nebyla s výsledkem sporu spokojena, tak podala Ústavní stížnost k Ústavnímu soudu, ve které tvrdila, že soudy opomenuly, že zde jde o střet dvou ústavou chráněných práv a svobod, a sice práva na zachování lidské důstojnosti a práva na svobodu projevu. Obecné soudy navíc dle jejího názoru chybně dovodily, že předmětem kritiky je manžel žalobkyně a nezohlednily, že

¹⁴³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17.4.2014 sp. zn. I. ÚS 2246/12, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

¹⁴⁴ tamtéž

zesměšněním manžela došlo i k zásahu do jejího soukromí. Dle žalobkyně byla bezdůvodně dána přednost právu na svobodu projevu, kdy soudy paušalizovaly uveřejnění karikatury a nerespektovaly ochranu práva těhotné ženy a jejího soukromí. Dále žalobkyně tvrdí, že jsou novináři povinni jednat v dobré víře a informace jimi zveřejněné mají přispět k debatě ve veřejném zájmu, což v tomto případě není splněno.

K ústavní stížnosti se vyjádřil také žalovaný, který má za to, že soudy se zabývaly posuzovanou problematikou v celém rozsahu a upozornil na to, že svoboda projevu zahrnuje rovněž svobodu uměleckého vyjádření a obecné soudy svá rozhodnutí opřely o judikaturu ESLP. Dle jeho názoru navíc žalobkyni nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv.¹⁴⁵

Ústavní soud po zevrubném přezkoumání případu a všech rozhodnutí předchozích instancí dospěl k závěru, že nemá důvod zasahovat. Při rozhodování vycházel z premisy, že vzhledem k významu svobody projevu pro demokratickou společnost musí být jakékoliv omezení výjimkou. Odkázal na rozhodnutí ESLP i Nejvyššího soudu USA, ve kterých bylo dovozeno, že veřejně známe osoby musí snést větší míru kritiky. Ústavní soud ve svém rozhodování zvažil celkovou úroveň komiksu, kdy hlavně zdůraznil, že ani žalobkyně ani její manžel nejsou v komiksu zobrazení nazí a pohlavní styk není zobrazen nijak naturalisticky a vše je spíše ponecháno na fantazii čtenáře. Vyobrazení tak není hrubě pornografické a jelikož v ní není zobrazeno těhotenství žalobkyně, pak se nemůže jednat o její zesměšňování. Povahou karikatury je více či méně zesměšňovat, ovšem absolutní ústavní ochrany karikatura nepoživá, ale její ústavní meze jsou mnohem širší než například u fotografií. K námitce žalobkyně, že obecné soudy nezohlednily její těhotenství Ústavní soud uvádí, že respektuje její subjektivní pocity a možnou zvýšenou citlivost, ovšem to, jak k veřejně známé těhotné ženě přistupuje veřejnost je otázkou lidské slušnosti, která nemůže být vynucena rozhodnutím orgánu veřejné moci. Dále Ústavní soud také uvedl, že průměrný, rozumně uvažující člověk nemůže považovat zobrazení milostného života žalobkyně jako skutečnou událost ze života žalobkyně, ale jedná se o nadsázku karikaturisty. Požadavek žalobkyně, aby i karikatury byly pravdivé, přiměřené a podložené je dle názoru Ústavního

¹⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17.4.2014 sp. zn. I. ÚS 2246/12, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

soudu i judikatury ESLP protimluv, protože pro politické karikatury je typické pomocí ostré ironie kritizovat politické chování veřejně činných osob. Dále připomněl, že karikatura je vždy hodnotovým soudem, nikoliv tvrzením skutečnosti, protože zatímco u tvrzených skutečnostech se musí prokázat pravdivost, tak u hodnotových soudů se ani prokázat nedá, neboť pouze skutečnosti volně interpretují. K námitce žalobkyně, že sama nezastává veřejnou funkci Ústavní soud konstatoval, že žalobkyně aktivně vystupovala při politické podpoře svého manžela, ve stejném čase také veřejně oznámila těhotenství, tudíž je veřejně známou osobou a musí snést větší míru kritiky. Nakonec Ústavní soud také připomněl zločinnost totalitního komunistického režimu, kdy orgány veřejné moci nemusely řešit obdobné případy, neboť lidé se regulovali sami a na veřejnosti mluvili jinak než v soukromí, a proto by k zásahům do svobody projevu mělo docházet jen výjimečně. Z těchto důvodů Ústavní soud stížnost usnesením odmítl jako zjevně neopodstatněnou.¹⁴⁶

Tento spor jsem si do své práce vybral z důvodu velké mediální známosti, a to i s ohledem na to, že žalobkyně prodlužováním soudních sporů si dle mého názoru způsobila větší škodu, než kdyby komiks neřešila, protože čtyři soudy musely řešit, co vzrušuje jejího manžela, což jistě nebylo pro nikoho příjemné a stalo se to tak vděčným mediálním tématem. Soudy všech instancí i Ústavní soud dle mého názoru správně dovodily, že žalobkyně je též veřejně známou osobou, a proto musí snést větší míru kritiky a dobře také zohlednil fakt, že žalobkyně těhotenství veřejně oznámila a správně přihlédl k tomu, že komiks nebyl nijak vulgární či pornografický.

4.2 Právo na ochranu zdroje ve střetu s trestním zákoníkem

V této podkapitole se budu zabývat střetem práva na ochranu zdroje dle § 16 tiskového zákona a trestným činem nadřování dle § 366 trestního zákona. S omezením práva na ochranu zdroje počítá již samotný tiskový zákon, ovšem neznamená to, že jakmile začnou orgány činné v trestním řízení tápat, tak vzniká

¹⁴⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 17.4.2014 sp. zn. I. ÚS 2246/12, NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

povinnost novináře odhalit svůj zdroj. Konkrétně se jedná o spor známých investigativních novinářů s policií České republiky.

4.2.1 Trestní stíhání Sabiny Slonkové a Jiřího Kubíka

V roce 2000 se rozjela tzn. kauza Olovo, ve které šlo o to, že poradce tehdejšího premiéra Miloše Zemana Vratislav Šíma, vytvořil hanopis pod názvem Olovo na tehdejší stranickou kolegyni Miloše Zemana, místopředsdkyni Poslanecké sněmovny Pavlu Buzkovou, od jejíhož jména je také odvozen název hanopisu (iniciály tvoří chemickou zkratku Olova). Právě Sabina Slonková a Jiří Kubík (dále jen „redaktoři“) na to v MF DNES v článku pod titulkem „*Operace Olovo: Policie už vyšetřuje*“ upozornily. Vratislav Šíma byl totiž za sepsání hanopisu trestně stíhán, před soud ovšem nikdy poslán nebyl, neboť pražské státní zastupitelství sice potvrdilo, že je autorem textu, ovšem nevidělo v něm materiální stránku trestného činu, tedy společenskou nebezpečnost.

Na toto zareagovala ČSSD podáním trestního oznámení na neznámého pachatele, protože tvrdila, že pro získání hanopisu se musel někdo nabourat do počítačů Úřadu vlády. Sami redaktoři potvrdili, že dokument jim donesl jejich informátor, který ho získal tak, že si ho zkopíroval z počítače od jednoho z poradců premiéra, což dovedlo policii k podezření, že došlo k trestnému činu poškození a zneužití záznamu na nosiči informací dle § 257 a odst. 1 tehdejšího trestního zákoníku.¹⁴⁷

Policie následně začala redaktory stíhat pro trestný čin nadřžování dle § 166 odst. 1 tehdejšího trestního zákoníku.¹⁴⁸ Redaktoři přesto odmítli svůj zdroj prozradit, protože kdyby nezaručily ochranu zdroje svému informátorovi, tak by jim hanopis neposkytl, jelikož se bál o svoje pracovní postavení a vedlo by to k tomu, že by teď neměl nikdo žádné informace.¹⁴⁹

Tehdejší prezident Václav Havel využil svého aboličního práva a nařídil zastavení jejich trestního stíhání, neboť byl toho názoru, že ten, kdo pomáhá vyjevit

¹⁴⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník

¹⁴⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník

¹⁴⁹ SLONKOVÁ, Sabina a KUBÍK, Jiří. *Tiha olova: a co jsme do novin nepsali*. Praha: Pragma, 2001. 18 s. ISBN 80-7205-852-5.

zlo, nemůže být trestně stíhán za to, že se zlem spolupracuje. Redaktoři s tímto krokem však nesouhlasili, neboť chtěli, aby policie dořešila, v jakých případech může policie dolovat informace z novinářů a v jakých nikoli.¹⁵⁰ Využili tedy svého práva daného § 11 odst. 3 a § 227 tehdejšího trestního zákona a vyslovili nesouhlas se zastavením trestního stíhání, tudíž trestní stíhání mohlo pokračovat.¹⁵¹

K neradosti redaktorů se tento spor k soudu nakonec nedostal, neboť nedlouho poté, co redaktoři odmítli abolici, Městské státní zastupitelství stíhání zastavilo, protože se dle jejich názoru nejednalo o trestný čin, neboť samotným odpíráním prozrazení zdroje není naplněna podstata trestného činu nadřezování.

Tento spor jsem do své práce zařadil, přestože se spor nedostal vůbec před soud, protože se dle mého názoru jednalo o zajímavý střet práva na ochranu zdroje a trestního zákoníku. Mám za to, že redaktoři by byli radši, pokud by z tohoto sporu vyšli jako odsouzení například k podmíněnému trestu, než aby nadále zůstala otevřená otázka, kam až s ochranou zdroje může novinář zajít.

¹⁵⁰ SLONKOVÁ, Sabina, KUBÍK, Jiří. *Tiha olova: a co jsme do novin nepsali*. Praha: Pragma, 2001. 51 s. ISBN 80-7205-852-5.

¹⁵¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník

5 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva v otázce svobody tisku

V poslední kapitole této práce budu analyzovat rozsudky ESLP, týkající se střetu práva na svobodu tisku s ostatními právy. Bude se většinou jednat o rozsudky s významným přesahem do práva České republiky, neboť na tyto rozsudky české soudy ve svých odůvodněních odkazují. ESLP sídlí stabilně ve Štrasburku a projednává možná porušení článků Úmluvy. Stížnost k ESPL může podat, jak smluvní stát (mezistátní stížnost), tak fyzická či právnická osoba (individuální stížnost). Individuální stížnost může být podána pouze v takovém případě, pokud má stěžovatel za to, že mu bylo zasaženo do základního práva chráněného Úmluvou orgánem veřejné moci. Aby se ESLP stížností vůbec zabýval, tak musí dojít k využití všech vnitrostátních opravných prostředků, neanonymní stížnost musí být podána do šesti měsíců od konečného rozhodnutí a nesmí jít o věc již ESLP či jiným mezinárodním orgánem rozsouzenou.

5.1 Peter Michael Lingens proti Rakousku

5.1.1 Dobové souvislosti

Než začnu popisovat o co se v tomto sporu jedná, pokládám za nutné zmínit události, které vedly k vypuknutí tohoto sporu, protože mám za to, že pro lepší pochopení je třeba znát dobové souvislosti.

V říjnu roku 1975 proběhly v Rakousku volby do parlamentu, které drtivě vyhrála Rakouská socialistická strana pod vedením Bruna Kreiského (dále jen „Kreisky“), neboť získala nadpoloviční většinu hlasů. Na druhém místě se umístila Rakouská liberální strana pod vedením Friedricha Petera (dále jen „Peter“).

Čtyři dny po volbách obvinil Simon Wiesenthal (dále jen „Wiesenthal“), jakožto předseda Židovského dokumentačního střediska, Petera z toho, že za druhé světové války sloužil v první pěchotě brigády SS, která se podílela na vyvražďování civilistů v Rusku. Peter v reakci na to potvrdil, že sloužil ve zmíněné jednotce, odmítl však, že by se na krutostech sám podílel. Na to Wiesenthal opáčil, že nic takového ani netvrdil.

Druhý den po tomto obvinění byl Kreisky dotázán na toto téma, protože před volbami se spekulovalo o možnosti vlády s Peterovou stranou, neboť jeho strana dříve umožnila fungování menšinové vlády socialistů. Kreisky svého politického kolegu vehementně bránil a organizaci a činnost Wiesenthala, ač sám židovského původu, označil za „*politickou mafii*“ s „*mafíánskými způsoby*“.¹⁵²

5.1.2 Zahájení, průběh a konečný výsledek sporu

V reakci na tyto výroky, uveřejnil novinář Peter Michael Lingens (dále jen „Lingens“) v magazínu Profil dva články. V prvním, pod názvem „Případ Peter“, detailně popisoval, čeho se za války dopouštěla zmíněná pěchota, jakým způsobem se Peter angažoval v zastavení trestních stíhání jeho spolubojovníků a nakonec uvedl, že je samozřejmostí, že platí presumpce nevin, neboť Peterovi nebylo nic dokázáno, ovšem i tak s jeho minulostí by měl být diskvalifikován z ucházení se o jakoukoliv veřejnou funkci. Ke Kreiského kritice Wiesenthala v tom samém článku uvedl, že pokud by pocházela od kohokoliv jiného, tak by se o ní hovořilo jako o nejodpornějším oportunismu, ale v jeho případě je situace ještě složitější, neboť on sám věří tomu, co napsal.¹⁵³

V druhém článku pod názvem „Jak se smířit s nacisty?“ text rozdělil na úvod a šest dalších částí, ve kterých vyčetl Kreiskému jeho výroky a konformnost vůči bývalým nacistům, a to s ohledem na jeho vliv ve společnosti. Poté vyjádřil myšlenku, že doba, kdy se z volebních důvodů s nacisty muselo počítat dávno pominula a výroky Kreiského dokazují, že Rakousko svou minulost nepřekonal, ale dokonce ji ignoruje. Kreiskému dále vyčetl, že ke smíření se s minulostí není důvod bratříčkovat se s bývalými nacisty. Dále vyčetl celé společnosti, že se schovává za principem kolektivní viny a nevin, což vede k nedostatečnému poukazování na vinu jednotlivce. Toto ukázal na konkrétním případě Petera, kdy jeho úloha nemůže být bagatelizována tím, že byl jeden z mnoha vojáků, neboť on sloužil ve speciální jednotce, do které vojáci nebyli přiřazováni, ale naopak se do ní museli aktivně přihlásit. Na konci vyjádřil znepokojení nad tím, že pro obyvatele

¹⁵² Rozsudek senátu ESLP ze dne 8. července 1986 ve věci *Lingens proti Rakousku*, stížnost č. 9815/82. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁵³ tamtéž

Rakouska je větším prohřeškem u politiků možná ekonomická kriminalita, než jejich nacistická minulost a vyzval Petera k demisi.¹⁵⁴

V reakci na tyto články podal Kriesky podnět k zahájení trestního stíhání Lingense, a to pro trestný čin pomluvy, kterého se měl dopustit tím, že popsal Kreiského veřejný postoj vůči bývalým nacistům jako „čirý oportunismus“, který je nemorální a nedůstojný.

Na základě tohoto trestního oznámení byl Lingens obžalován, souzen a odsouzen k zaplacení peněžité pokuty ve výši 20 000,- šilinků, jelikož se mu dle rakouských soudů nepodařilo prokázat pravdivost informací uváděných v článku a svou kritikou rovněž překročil meze přípustné kritiky. Lingens soudy nepřesvědčil, že se jednalo o hodnotící soud, u kterých z vlastní podstaty nejde prokázat pravdivost. Zmíněné články byly následně zabaveny.¹⁵⁵

Lignens se neúspěšně odvolával ke všem možným instancím v rámci rakouské soudní soustavy s tím, že uložením pokuty a zabavením článků mu bylo zasaženo do práva na svobodu projevu dle čl. 10 Úmluvy. Následně podal stížnost k ESLP, ve které se domáhal určení, že mu bylo nezákonně zasaženo do svobody projevu a že jeho odsouzením porušilo Rakousko, coby smluvní stát úmluvy, povinnosti, které mu Úmluva ukládá. Lingens podal stížnost roku 1982 a ESLP se jí začal zabývat v roce 1983.¹⁵⁶

Ve své stížnosti argumentoval tím, že jakožto novinář zabývající se politickým prostředím v pluralitní společnosti byl povinen zareagovat na Kreiského vyjádření proti Wiesenthalovi a dále vyjádřil přesvědčení, že politik, který se často a ostře vymezuje proti svým protivníkům, by měl počítat s tím, že bude podroben tvrdší a častější kritice.

Rakousko zastupovala ve sporu její vláda, který nezpochybňovala, že bylo zasaženo do svobody projevu Lingense, ovšem také tvrdila, že tento zásah byl nevyhnutelný v demokratické společnosti a sledoval legitimní cíl, kterým je

¹⁵⁴ Rozsudek senátu ESLP ze dne 8. července 1986 ve věci *Lingens proti Rakousku*, stížnost č. 9815/82. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁵⁵ tamtéž

¹⁵⁶ tamtéž

ochrana pověsti nebo práv druhého. Dále také uvedla, že svoboda projevu nemůže zabránit národním soudům, aby činily dle svého názoru nevyhnutelná rozhodnutí, jimiž zabrání zvrhnutí politické diskuze do osobních urážek. Nakonec také Lingens podle nich překročil meze přípustné kritiky a také argumentovali tím, že neexistuje předběžná cenzura, a tak Lingens svůj názor mohl zveřejnit a určité sankce přišly až po zveřejnění.¹⁵⁷

ESLP při rozhodování nejprve dovedl, že došlo ke střetu mezi dvěma Úmluvou chráněnými právy, a to právem na svobodu projevu a právem na ochranu soukromého života. Jelikož Lingens svými výroky reagoval na veřejné výpady Kreiského proti Wiesenthalovi, pak touto reakcí nemohlo být zasaženo do práva na ochranu soukromého života. ESLP dále uvedl, že je sice v pravomoci národních soudů rozhodovat, kde končí svoboda projevu, ovšem povinností ESLP je dohlížet, zda toto rozhodnutí bylo v souladu s Úmluvou. Následně ESLP připomněl, že jeho úlohou není pouze přezkoumávat rozhodnutí členských soudů, nýbrž musí případ přezkoumat jako celek. Tudíž je třeba připomenout, že svoboda projevu je jedním ze základních pilířů demokratické společnosti sloužící k rozvoji jednotlivce a svoboda projevu chrání i urážející, šokující nebo znepokojující výroky. ESLP dále vyjádřil nesouhlas se závěry rakouských soudů, dle kterých je povinností novináře informace rozšiřovat a interpretovat si je má až čtenář. Svoboda tisku je klíčový prostředek pro společnost, jak zjistit názory politicky činných osob a je nutným článkem demokratické politické diskuze. Z tohoto ESLP dovedl, že hranice přijatelné kritiky u politicky činných osob je vyšší než u soukromých osob. Politik, na rozdíl od osob soukromých, předkládá svou práci a své názory veřejnosti a musí počítat s tím, že sklídí vyšší míru kritiky, a proto musí být tolerantnější vůči svým kritikům. Výrazy, za které byl Lingens odsouzený, reagovaly na politické otázky veřejného zájmu a vyvolaly početné diskuze o politických tématech. Ostrými výrazy přesto mohlo být zasaženo do pověsti Kreiského. Ovšem v kontextu toho, že před volbami nevyloučil Krejský vládu s Peterem, a i po volbách se ho vehementně zastával, byly použité výrazy přiměřené. Nakonec soud uvedl, že je třeba pečlivě rozlišovat mezi tvrzením faktu a hodnotícím soudem, neboť zatím co u tvrzeného faktu je možné a nutné jeho pravdivost dokázat, protože má vysoký

¹⁵⁷ Rozsudek senátu ESLP ze dne 8. července 1986 ve věci *Lingens proti Rakousku*, stížnost č. 9815/82. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

stupeň přesvědčivosti, tak u hodnotícího soudu nikoliv, neboť vychází se subjektivního vnímání reality. ESLP zde uvedl, že Lingens pro svůj hodnotící soud měl dostatek informací z veřejných vyjádření Kreiského a jednal nepochybně v dobrém úmyslu. Z výše uvedených úvah dospěl ESLP k závěru, že zásah do výkonu svobody projevu Lingense nebyl nevyhnutelný v demokratické společnosti na ochranu pověsti druhých a byl nepřiměřený vůči sledovanému legitimnímu cíli. Došlo tedy k porušení čl. 10 Úmluvy a Rakousko je povinno vyplatit Lingensovi 284 538,60 šilinků jako spravedlivé zadostiučinění.¹⁵⁸

Tento spor jsem si vybral převážně proto, že se na něj velmi často odkazují jak obecné soudy České republiky, tak Ústavní soud (spory ohledně ochrany osobnosti v předchozí kapitole), při rozhodování o střetu práva na svobodu projevu a práva na ochranu soukromí.¹⁵⁹ Případ Lingens proti Rakousku byl přelomový v tom, že v něm ESLP podrobně vylíčil, jak silnou a důležitou roli hraje právo na svobodu projevu v demokratické společnosti a jakým způsobem je toto právo potřebné a užitečné pro rozvoj jedince i celé společnosti. ESLP v tomto rozhodnutí také dovedl, že veřejně známe osobnosti, a především výrazní a nekonvenční politici musí snést větší míru kritiky, což znamenalo výraznou proměnu při řešení obdobných sporů ve všech smluvních státech Úmluvy. Jako poslední bych rád uvedl, že Lingens byl trestně stíhán a soudní řízení probíhalo před trestním soudem a dle rakouského trestního zákoníku mohl být za své výroky odsouzen i k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, neboť trestného činu pomluvy se dopustil tiskem. V tomto směru spatřuji význam tohoto rozhodnutí o to důležitější, protože kdyby stížnosti nevyhověl, reálně by hrozilo, že by za ostrou kritiku veřejně činných osob mohli být novináři později i vězněni.

5.2 Roger Fressoz a Claude Roire proti Francii

V září roku 1989 probíhaly ve francouzské automobilce Peugeot bouřlivé diskuze, neboť zaměstnanci požadovali růst mezd, které jim vedení automobilky, v čele s Jacquesem Calvetem (dále jen „Calvet“), jakožto předsedou představenstva

¹⁵⁸ Rozsudek senátu ESLP ze dne 8. července 1986 ve věci *Lingens proti Rakousku*, stížnost č. 9815/82. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁵⁹ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 57/36, č. 367/03 Sb., (N 57/36 SbNU 605), NALUS. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>

a generálním ředitelem továrny, odmítlo přiznat. V reakci na nezvýšení mezd, zveřejnili Roger Fressoz (dále jen „Fressoz“) a Claude Roire (dále jen „Roire“), oba toho času novináři zaměstnaní v satirickém týdeníku *Le Canard enchaîné*, článek s titulkem: „Calvetův turbo nárůst mzdy“ s podtitulem: „Jeho daňové přiznání odhalují více než on. Šéf Peugeotu si během posledních dvou let zařídil nárůst mzdy o 45,9 %“. Článek dále informoval o tom, že příslušná daňová přiznání se týdeníku dostala dílem náhody a také informovali o tom, že za stejnou dobu vzrostla mzda zaměstnanců průměrně o 6,7 %. Přílohami článku byla příslušná daňová přiznání, ze kterých vyplynulo, že i když se v roce 1987 snížil zisk společnosti, Calvet si nechal zvýšit mzdu o 17 %.

Na tyto články zareagoval Calvet podáním trestního oznámení na osobu neznámou, ke které připojil svůj občanskoprávní nárok na náhradu škody, neboť tvrdil, že originály nebo kopie jeho daňových přiznání mají v ruce daňové úřady, takže muselo dojít k jejich zpronevěře ze strany úředníků a dále byly nezákonně získány cizí osobou. Na základě toho požádal státní zástupce příslušný soud o zahájení vyšetřování.¹⁶⁰

V průběhu řízení bylo zjištěno, že dokumenty v rukou novinářů se shodují s dokumenty v držení daňových úřadů a jelikož nebyly vypáčeny zámky a nebyl aktivován alarm, musel dokumenty vynést někdo, kdo měl k nim legálně přístup. Jelikož se však ani po důkladném vyšetřování nezjistilo, kdo dokumenty vynesl, navrhl státní zástupce nikoho neobžalovávat, kromě zmíněných novinářů, kteří se měli dopustit trestného činu přechovávání informací podléhajících daňovému tajemství, které měly být získány porušením služebního tajemství úředníkem finančního úřadu.¹⁶¹

Novináři byli předvoláni k soudu, aby vysvětlili, jak se k dokumentům dostali. Fressoz na to uvedl, že s nimi přišel Roire, kterého následně pověřil, aby prověřil pravost informací. Na to Roire uvedl, že dokumenty přišly dva týdny před jejich zveřejněním a dle veřejně dostupných informací došel k závěru, že jsou informace uvedené v dokumentech pravdivé. Prvoinstanční soud se rozhodl nikoho

¹⁶⁰ Rozsudek senátu ESLP ze dne 21. ledna 1999 ve věci *Fressoz a Roire proti Francii*, stížnost č. 29183/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁶¹ tamtéž

neodsoudit, neboť se neprokázalo, jak byly dokumenty vyneseny, ani nebyl zjištěn zlý úmysl při kopírování a následném uveřejňování dokumentů.¹⁶²

Proti tomuto rozhodnutí podal Calvet odvolání a odvolací soud mu částečně vyhověl, když sice nikoho neodsoudil za zpronevěru a nezákonné vynesení dokumentů, ale oběma novinářům udělil pokutu za přechovávání informací podléhajících daňovému tajemství souhrnně ve výši 15 000,- FRF (francouzských franků) a uhradit Calvetovi náhradu nemajetkové újmy ve výši 10 000,- FRF spolu s náklady řízení. Odvolací soud tak rozhodl z toho důvodu, že novináři manipulovali s nezákonně získanými dokumenty (ovoce z otráveného stromu), které následně také zveřejnily.¹⁶³

Oba novináři se dovolali ke kasačnímu soudu, kde uváděli, že dle francouzského práva za vydané články odpovídá vydavatel, nikoliv novináři a že zveřejňovat informace ve veřejném zájmu je právo i povinnost novináře. Kasační soud dovolání zamítl, protože dle jeho názoru novináři vědomě sdíleli nezákonně získané informace, čímž porušili trestní zákoník, tudíž se na takové jednání nevztahuje právo na ochranu zdroje.¹⁶⁴

Novináři se proto obrátili se stížností na ESLP, ve které tvrdili, že postupy soudů, jakožto orgánů veřejné moci došlo k porušení práva na svobodu projevu, garantovaného v čl. 10 Úmluvy.

Francouzská vláda, jako zastupující orgán státu před ESLP ve svém vyjádření ke stížnosti uvedla, že navrhuje odmítnutí stížnosti pro zjevnou nepřipustnost, neboť stěžovatelé nevyčerpali všechny možné vnitrostátní opravné prostředky, anebo aby ESLP rozhodl, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy. Vládě vadilo, že před vnitrostátními soudy novináři ani jednou nenamítli porušení čl. 10 Úmluvy.¹⁶⁵

¹⁶² Rozsudek senátu ESLP ze dne 21. ledna 1999 ve věci *Fressoz a Roire proti Francii*, stížnost č. 29183/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁶³ tamtéž

¹⁶⁴ tamtéž

¹⁶⁵ tamtéž

ESLP ve svém rozhodnutí nejprve konstatoval, že dochází ke střetu práva na svobodu a práva na ochranu informací. Dále si dal ESLP za cíl určit, zda ochrana citlivých údajů je dostatečným odůvodněním pro zásah do svobody projevu, a to vzhledem k tomu, že mzdy významných osob jako je Calvet jsou pravidelně zveřejňovány v rámci finančních kontrol a různých společenských časopisů. Jelikož tedy bylo dovozeno, že vynesené informace nebyly nijak tajného charakteru novináři jednali při zveřejňování v dobré víře, protože před zveřejněním překontrolovali správnost zveřejňovaných údajů. Dále ESLP shledal vadu v rozhodování francouzských soudů, neboť přestože proti novinářům neexistoval jediný důkaz, že věděli o tom, že byly dokumenty získány nezákonně, tak byly odsouzeny a nebyla tak dodržena zásada, že k odsouzení musí být prokázána vina. Nakonec soud tedy uvedl, že zásah do svobody projevu nebyl nezbytný v demokratické společnosti, když ve svém rozhodování zvažil také aktuální společenskou situaci ve Francii, ve které bylo jedním z hlavních témat zvyšování mezd, a proto zveřejnění daňových příznání bylo ve veřejném zájmu. Cílem článku navíc nebylo poškodit Calveta ale přinést nové informace do veřejné diskuze. ESLP tedy rozhodl, že došlo tedy k porušení čl. 10 Úmluvy a Francie je povinna vyplatit novinářům částku ve výši doposud zaplacených pokut a náhradu nákladů všech proběhlých řízení.¹⁶⁶

Tento spor jsem si vybral proto, že v něm došlo ke střetu práva na ochranu soukromých informací a práva na zveřejnění informace ve veřejném zájmu. ESLP správně pojal spor komplexně, kdy se nezaměřil pouze na vyvažování střetu dvou práv, ale zvažil též aktuální společenskou situaci a kontext mezi zveřejněnými informacemi a probíhající debatou. Zveřejněním informací novináři přispěli k veřejné debatě ohledně mezd a jelikož nezveřejnili nijak utajované informace, tak nemohli překročit meze svobody projevu a ani spáchat trestný čin.

5.3 Lubomír Feldek proti Slovensku

Pro lepší pochopení tohoto sporu nejdříve v krátkosti uvedu, co samotnému sporu předcházelo a na co byly rozporované výroky reakcí. V roce 1991 vydal Dušan Slobodník (dále jen „Slobodník“) svou autobiografii, ve které popisoval, jak

¹⁶⁶ Rozsudek senátu ESLP ze dne 21. ledna 1999 ve věci *Fressoz a Roire proti Francii*, stížnost č. 29183/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

byl v roce 1944 povolán do zbraně nacistickým Německem a dostal za úkol provádět špionáž v neprospěch Sovětské armády, za což byl posléze souzen, odsouzen a vězněn v sovětských gulazích. Dále také popsal, že plné rehabilitace se dočkal až v roce 1960, kdy tak učinil Nejvyšší soud SSSR. Po parlamentních volbách v roce 1992 se tento Dušan Slobodník stal v Mečiarově vládě ministrem kultury a školství.

Měsíc po jmenování Slobodníka ministrem otisk deník Telegraf báseň pod názvem: „Dobrou noc má milá“, jejímž autorem byl básník a spisovatel Lubomír Feldek (dále jen „Feldek“) a ve které jeden z veršů zněl: "V Praze úrad prezidenta väzeň Havel skladá, a vláda jednej strany je viac ako zákon. V Bratislave prokurátor vláadne zas Esesák sa objal s eštébákom." K myšlence této básně se o deset dní později sám autor vyjádřil v článku pod názvem: „Za lepší obraz Slovenska – bez ministra s fašistickou minulostí“, Vyčítá v něm Slobodníkovi přístup, jakým zlehčuje svou nacistickou minulost, která neodpovídá výsledkům Norimberského procesu a jelikož sám mluví o tom, že je potřeba ve světě zlepšit obraz Slovenska, tak k tomu může sám přispět nejlépe tím, že rezignuje. Později v doplňujícím rozhovoru uvedl, že netvrdí že byl Slobodník nacistickým vrahem, ale že má za to, že někdo, kdo prošel teroristickým kurzem SS nemá co dělat ve vládě demokratického státu.

Na základě zmíněné básně a článků podal Slobodník žalobu na ochranu osobnosti k Městskému soudu v Bratislavě, ve které se po Feldekovi domáhal veřejné omluvy zveřejněné v pěti denících na Feldekovy náklady a zaplatit náhradu nemajetkové újmy ve výši 250 000,- slovenských korun (SKK). Slobodník ve své žalobě tvrdil, že báseň i články nepravdivě narážejí na jeho fašistickou minulost.¹⁶⁷

Soud první instance žalobu zamítl, kdy poukázal na to, že Slobodník byl členem Hlinkovy mládeže, která byla po válce označena za státně nespolehlivou, a že se zúčastnil teroristického kurzu. Nepřesvědčil ho výrok Slobodníka, že členem Hlinkovy mládeže byl pouze krátce a připojil se k ní pouze proto, aby se mohl zúčastnit pingpongového turnaje. Na závěr Městský soud uvedl, že o minulosti Slobodníka bylo pojednáváno ve slovenském i zahraničním tisku, a tak Feldek

¹⁶⁷ Rozsudek senátu ESLP ze dne 12. června 2001 ve věci *Feldek proti Slovensku*, stížnost č. 29032/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

svými výroky vyjádřil svůj názor, na základě informací, publikovaných v tisku. Také zdůraznil, že výroky se týkaly osobnosti veřejného života, která musí strpět větší míru kritiky.¹⁶⁸

Proti zamítavému rozhodnutí podal Slobodník odvolání k Nejvyššímu soudu Slovenska, ve kterém tvrdil, že Feldek neprokázal jeho fašistickou minulost a připomněl zřůdnost tehdejšího režimu, kde byly na denním pořádku popravy a věznění.

Feldek ve svém vyjádření k odvolání uvedl, že jeho výroky byly hodnotovým soudem, založeným na výše popsaných nepozorovatelných faktech (členství v Hlinkově mládeži a podstoupení teroristického kurzu) a není relevantní, do jaké míry s tehdejším režimem souzněl.¹⁶⁹

Nejvyšší soud rozsudek první instance změnil, protože dle jeho názoru ne každý, kdo byl v Hlinkově mládeži, je fašistou, neboť při prostudování důkazů z Norimberského procesu nebyl nalezen odkaz na Hlinkovu mládež. Dle Nejvyššího soudu Feldek neunesl důkazní břemeno, když neprokázal, že byl Slobodník v minulosti fašistou a nařídil Feldekovi uveřejnit na své náklady veřejnou omluvu za výroky o fašistické minulosti Slobodníka a také za zveřejněné básně, a to na Slovensku i v zahraničí. V omluvě se má omluvit za hrubou urážku a znevážení cti Slobodníka a dále mu uhradit náklady soudního řízení a zaplatit 200 000,- SKK jako nemajetkovou újmu.¹⁷⁰

Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu se Feldek dovolal k senátu Nejvyššího soudu, který rozhodnutí Nejvyššího soudu potvrdil v tom, že musí Feldek na svůj náklad zveřejnit výše zmíněnou omluvu ale pouze za výroky zveřejněné v článcích a naopak rozhodl, že se nemusí omlouvat ohledně básní a nemusí hradit náklady řízení ani vyplácet náhradu nemajetkové újmy.¹⁷¹

¹⁶⁸ Rozsudek senátu ESLP ze dne 12. června 2001 ve věci *Feldek proti Slovensku*, stížnost č. 29032/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁶⁹ tamtéž

¹⁷⁰ tamtéž

¹⁷¹ tamtéž

Feldek následně podal stížnost k ESLP, neboť měl za to, že bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu a svobodu myšlení dle čl. 10 Úmluvy a že byl diskriminován v řízení na ochranu osobnosti. ESLP stížnost shledal za z části přijatelnou k meritornímu rozhodnutí.¹⁷²

Nejprve ESLP konstatoval, že je bezrozporné, že došlo k zásahu do práva na svobodu Feldeka, ESLP však musí prozkoumat, zda tento zásah byl ospravedlnitelný.

První podmínkou pro zákonnost zásahu je zákonné zmocnění pro konkrétní zásah. K tomu Feldek uvedl, že zákonný podklad ve slovenském právní řádu není dost konkrétní, protože není přesně definováno, co je pomluva a co je hodnotový soud chráněný svobodou projevu. K tomu ESLP uvedl, že zákonnost zásahu je v tomto případě splněna, neboť zásah byl proveden na základě zákona a je nedosažitelné, aby v zákoně byly uvedeny všechny eventuality, které by rozlišovaly rozdíl mezi veřejně známou a soukromou osobou.¹⁷³

Druhou podmínkou je nutnost sledovat při zasahování do práv legitimní cíl, což je v tomto případě též splněno, neboť cílem zásahu byla ochrana osobnosti Slobodníka.¹⁷⁴

Třetí podmínkou pro zákonnost zásahu je jeho nezbytnost v demokratické společnosti. K tomu Feldek uvedl, že zásah nebyl nezbytný, bylo mu tím zasaženo nepřiměřeně do svobody projevu, národní soudy nezohlednily, že jeho výroky směřovaly proti ministrovi, tedy veřejně známě osobě, která má snést větší míru kritiky, a nakonec také uvedl, že nejednal ve zlém úmyslu, a že jeho výroky byly hodnotovým soudem, ke kterému dospěl po přečtení článku, kde byla zmíněna Slobodníkova minulost u Hlinkovy mládeže. Slovenská vláda naopak tvrdila, že se jednalo o přiměřený zásah vůči sledovanému legitimnímu cíli, výroky Feldeka byly nepřesné a tendenční a odkázala na obsáhlejší zdůvodnění národních soudů. ESLP k tomuto nejdřív připomněl, že svoboda projevu představuje jeden z nejdůležitějších základů demokratické společnosti a jednu z hlavních podmínek

¹⁷² Rozsudek senátu ESLP ze dne 12. června 2001 ve věci *Feldek proti Slovensku*, stížnost č. 29032/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

¹⁷³ tamtéž

¹⁷⁴ tamtéž

jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce. Dále také připomněl, že Úmluva neponechává příliš prostoru pro omezení politických projevů a hranice přípustné kritiky vůči veřejně známé osobě jsou navíc širší než vůči osobě soukromé. Pro rozhodnutí sporu považuje jako klíčové rozlišit mezi tvrzením skutečností, jejichž pravdivost může být prokázána a mezi hodnotovým soudem, kde to již není možné a kde postačuje dostatečný faktický podklad. Aby byl zásah do práva na svobodu projevu zákonný, musí být jednoznačně prokázána jeho nezbytnost. V kontextu toho, že Feldek svými výroky vyjádřil obavy o budoucnost Slovenska a jednalo se o součást politické diskuse v obecném zájmu o historii a budoucnosti Slovenska, když ve výrocih se opíral o fakta zveřejněná samotným Slobodníkem, pak ESLP dospěl k závěru, že důvody uvedené Nejvyšším soudem pro ospravedlnění zásahu nejsou dostatečné, a tudíž se nejednalo o nezbytný zásah. ESLP tento závěr dovodil především z toho, že svobodná politická diskuse je velmi významným rysem demokratické společnosti a k jejímu omezení musí existovat velmi závažné důvody. Zveřejněné výroky jsou navíc hodnotovým soudem, ke kterým měl dostatečný faktický podklad a byly proneseny v silně politickém kontextu. ESLP tedy rozhodl, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy a Slovensko je povinno uhradit z více než 70 % náklady řízení vzniklé u všech soudních instancí, včetně ESLP a dále uhradil Feldekovi částku ve výši 65 000,- SKK, za způsobenou morální újmu. ESLP nepřiznal Feldekovi plnou náhradu nákladů řízení, neboť nebyl úspěšný se stížností na diskriminaci v řízení na ochranu osobnosti a z požadované částky ve výši 1 000 000,- SKK za způsobenou morální újmu mu byl přiznán jenom její zlomek.¹⁷⁵

Tento spor jsem si vybral částečně z důvodu geografické blízkosti Slovenska s Českou republikou, která se ve sporu promítá, neboť rozporované výroky se částečně týkají tehdejšího prezidenta Václava Havla, a navíc dle mého názoru neexistuje významný rozsudek ESLP na téma této diplomové práce, ve kterém by byla nařčena Česká republika z nedodržování práva na svobodu projevu dle Úmluvy. Spor se navíc rozhořel v roce 1992, tedy ještě za České a Slovenské Federativní republiky. ESLP v tomto sporu dle mého sporu správně upřednostnil právo na svobodu projevu, kdy mohl vycházet ze své vlastní dřívější judikatury,

¹⁷⁵ Rozsudek senátu ESLP ze dne 12. června 2001 ve věci *Feldek proti Slovensku*, stížnost č. 29032/95. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>

například Lingens proti Rakousku. Výsledek sporu je o to důležitější, že přišel v době, kdy začalo na Slovensku divoké období vlády Vladimíra Mečiara, za které došlo k únosu syna tehdejšího prezidenta Michala Kováče, uhoření korunního svědka tohoto případu a následné amnestování únosců. Význam výsledku tohoto sporu vidím především v tom, že i v takto divoké době, kdy se moc výkonná nezdráhala zasahovat do moci soudní, se nakonec dostalo Feldekovi spravedlnosti a zadostiučinění, ač tak musel učinit až ESLP, kdy národní soudy svým způsobem ignorovaly předchozí judikaturu ESPL. Na úplný závěr bych chtěl zmínit, že Feldek za úspěch ve věci vděčí ve velké míře významnému československému právníkovi, politikovi a jedinému předsedovi Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky JUDr. Ernestu Valkovi, Ph.D., který ho zastupoval před všemi soudními instancemi a který byl v roce 2010 zavražděn.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabýval nejprve teoretickým vymezením práva na svobodu projevu. Po prostudování příslušných monografií jsem nejprve vymezil, jak na svobodu pohledu nahlízejí čeští i zahraniční autoři a přidal k tomu své vlastní úvahy. Následně jsem ve dvou podkapitolách chronologicky seřadil vývoj svobody projevu v České republice a ve světě, kdy jsem k jednotlivým obdobím přiřadil důležité právní dokumenty či výroky významných autorů. Jelikož v každém období byla otázka svobody projevu pro společnost tématem, byť ne vždy tím nejdůležitějším, pak pokládám za prokázané, že možnost projevit svůj názor je právem přirozeným, které člověku náleží bez ohledu na věk či společenské postavení. Ať byla doba sebekrutější, přirozený chtíč člověka po tomto základním právu vždy existoval a jelikož nevymizel ani po generacích, kterým byl upírán, pak je jasné, že tu bude navždy a vždy bude zasahovat do chodu společnosti a bude držet v ruce pomyslné opratě pokusům o jeho omezení.

V druhé kapitole jsem zkoumal, jakým způsobem je upravena svoboda projevu v České republice. Nejdříve jsem vyhledal relevantní mezinárodní právní úpravu, která je pro Českou republiku závazná a v té vyhledal konkrétní pasáže týkající se svobody projevu. Jejich vzájemnou komparací jsem rozlišil, jakým způsobem je svoboda projevu garantovaná, a zda jednotlivé úpravy obsahují konkrétní příklady možnosti jejího omezení, anebo obsahují obecnou limitační klauzuli vztahující se na celou právní úpravu. Dále jsem rozebral, jakým způsobem je svoboda projevu upravena v Listině základních práv a svobod a dospěl jsem k závěru, že v rámci České republiky je Listina dostatečnou zárukou ochrany práva na svobodu projevu. Mezinárodní právní úprava má svůj nedocenitelný význam, a to především Evropská úmluva o ochraně lidských práv, neboť Evropský soud pro lidská práva řeší právě namítaná porušení této Úmluvy a každý smluvní stát Úmluvy nemusí mít dostatečnou vnitrostátní úpravu.

V třetí kapitole jsem se zabýval svobodou tisku, jako součástí svobody projevu. Nejprve jsem vyhledal vhodné zákony, které svobodu tisku umožňují a dále jiné zákony, se kterými svoboda tisku souvisí nebo se s nimi střetává. Za klíčové v této kapitole považuji možné střety a jejich následky s občanským a trestním zákoníkem a dále své úvahy ohledně ochrany zdroje informací. Ta má

být dle mého názoru narušena jen v nejnútnejších případech a nemělo by docházet k jejímu narušení z pouhého nedostatku důkazů.

Ve čtvrté kapitole analyzuji vybraná rozhodnutí soudů České republiky. Jedná se o mediálně známé případy, ve kterých se střetává právo na svobodu projevu s právem na ochranu osobnosti. Po rozebrání a zhodnocení rozhodnutí Ústavního a Nejvyššího soudu jsem dospěl k závěru, že tyto soudy v souladu s Listinou základních práv a svobod, mezinárodními úpravami a judikaturou Evropského soudu pro lidská práva poskytují dostatečnou ochranu svobodě projevu, kdy se správně snaží do této svobody zasahovat co nejméně a v každém odůvodnění akcentují význam tohoto práva. Pouze v případě Karel Březina proti Reflexu jsem se závěry Ústavního soudu nesouhlasil, což jsem zdůvodnil v jeho vlastním hodnocení.

V poslední kapitole jsem analyzoval vybrané judikáty Evropského soudu pro lidská práva. Všichni stěžovatelé shodně namítali porušení čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv. Právě na tyto rozsudky odkazovaly soudy České republiky ve svých rozhodnutích, a tudíž tvoří precedenty pro smluvní strany Úmluvy. Rozebráním příslušných judikátů jsem dospěl k závěru, že Evropský soud pro lidská práva má ještě širší limity pro ochranu práva na svobodu projevu než soudy v České republice. Za jeden z nejdůležitějších kroků považuji rozlišení hodnotového soudu a tvrzené skutečností, kdy precizním rozlišením těchto dvou pojmů se otevřely dveře tvrdší kritice veřejně známých osob, a to především karikatuře, pro jejíž zákonnost stačí dostatečný faktický základ. Za neméně podstatné považuji rozlišení zásahu do osobnostních práv veřejně známé osoby a soukromé osoby, protože mám za to, že se tím zabránilo určitému rovnostářství při ochraně osobnostních práv. Poslední aspekt správnosti rozhodnutí nacházím v individualizaci každého případu, a to především v hledání kontextu v rámci osoby stěžovatele a také osoby, které mělo být zasaženo do osobnostních práv a stejně tak v zohlednění aktuální společenské situace a společenských potřeb.

Cizojazyčné resumé

The subject of my theses is Freedom of speech with a focus on freedom of the press in judicial jurisprudence. Freedom of expression, or freedom of the press, is one of the most important rights to sustain democracy. True democracy is characterized by the fact that every individual can express his / her opinions, even the most critical ones. The freedom of the press serves to publicize these opinions.

The aim of the thesis is to prove by the theoretical part that the right to freedom of expression has shaped society in a way since ancient times. The second aim of the practical part is to build on the theoretical part and on the selected judgments of the courts of the Czech Republic and the European Court of Human Rights to evaluate what manifestations are protected by freedom of speech and where this right has its limits.

In the first three chapters, I focus on what you can imagine under the term freedom of speech, what it meant for people in the past and what it means for them now, and how freedom of the press is regulated in the Czech Republic.

In the last two chapters I analyze selected judgments of the courts of the Czech Republic and the European Court of Human Rights. Most cases are about the conflict of the right to freedom of expression and the right to have privacy. Courts have no easy role in choosing which law will protect their decisions. The most well-known case judged in the Czech Republic, which is analyzed in this work, is the case of Helena Vondráčková against Jan Rejžek, and the most well-known case judged by the European Court of Human Rights, which is analyzed in this work, is the case of Lingens against Austria.

Seznam použitých zdrojů

1. Literatura

ADAMOVIČ, Karolína a SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-271-4.

ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-221-5.

BALÍK, Stanislav, BALÍK, Stanislav. *Právní dějiny evropských zemí a USA: (stručný nástin)*. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-273-8.

BARENDT, Eric. *Freedom of speech*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 9780199225811.

BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-367-X.

BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-42-4.

BOBEK, Michal. *K aktuálním otázkám judikatury*. Soudní rozhledy. Praha: C.H. Beck/SEVT, 10/2005. ISSN 1210-6410.

ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C.H. Beck, 2008. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-053-9.

EMERSON, Thomas. *The system of freedom of expression*. New York: Vintage Books, 1971. ISBN-13: 978-0394711430.

FAIX, Martin, BUREŠ, Pavel a SVAČEK, Ondřej. *Rukověť ke studiu mezinárodního práva*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-064-2.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Vyd. 2. dopl. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2592-1.

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1028-0.

HARDY, Jonathan. *Western media systems*. London: Routledge, 2008. ISBN 978-0415396929.

HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-94-0.

HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-178-6.

CHALOUPKOVÁ, Helena. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-506-2.

JÄGER, Petr a MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. ISBN 978-80-903786-5-0.

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-606-4.

KORBEL, František. *Právo na informace: zákon o svobodném přístupu k informacím: zákon o právu na informace o životním prostředí: komentář*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-465-X.

KROUPA, Jiří. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4884-3.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

MALÝ, Karel.: *Tiskový zákon – konec staré a počátek nové právní úpravy vydávání periodického tisku?* in Sokol, Tomáš.: *Tisk a právo*. Praha: Orac, 2001. ISBN 80-86199-17-7.

MILL, John Stuart. *O svobodě*. Přeložil K Radil. V Praze: J. Otto, [1900] (Unie).

MILL, John Stuart. *Úvahy o vládě ústavní*. Praha: Svoboda, 1992. ISBN 80-205-0267-X.

MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Lidská práva. ISBN 978-80-7478-502-3.

MURPHY, James Jerome, Richard A. KATULA, Forbes I. HILL a Donovan J. OCHS. *A synoptic history of classical rhetoric*. 3rd ed. Mahwah, N.J.: Hermagoras Press, 2003. ISBN 1880393352.

PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. Otisk dle původního vydání. Praha: B. Kočí, 1907.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2., dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999. *Zákony s poznámkami* (Linde). ISBN 80-7201-170-7.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-084-0.

PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005. ISBN 80-86005-28-3.

POUPEROVÁ, Olga. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-48-6.

ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. *Právnícké učebnice* (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-033-8.

ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. *Monografie* (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-382-7.

SLONKOVÁ, Sabina a KUBÍK, Jiří. *Tiha olova: a co jsme do novin nepsali*. Praha: Pragma, 2001. ISBN 80-7205-852-5.

SMITH, Rhona K. M., ANKER, Christien. *The essentials of human rights*. London: Hodder Arnold, c2005. ISBN 9780340815748.

SOKOL, Tomáš. *Tisk a právo*. Praha: Orac, 2001. Iuris Context. ISBN 80-86199-17-7.

ŠAMALÍK, František. *Vztah Listiny základních práv a svobod k Ústavě České republiky*, Právník č. 1/2002, s. 1 an.; cit. in HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-94-0.

VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-031-4.

WAGNEROVA, Eliška, ŠIMÁČEK Vojtěch a LANGÁŠEK Tomáš.; POSPÍŠIL, Ivo. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.

WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva: (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-75-9.

2. Elektronické zdroje

BEDNÁŘ, František a HREJSA, Ferdinand. *Toleranční patent, jeho vznik a význam*. [online]. Praha: Svaz národního osvobození, 1931. Dostupné z: <http://texty.citanka.cz/hrejsa/tptoc.html>

California Digital Library: *The friends of Voltaire*. [online]. Dostupné z: <http://ia600307.us.archive.org/22/items/friendsofvoltair00hallrich/friendsofvoltair00hallrich.pdf>

ČERNÝ, Petr. *Je svoboda projevu opravdu pro všechny?*. Právní rozhledy. [online]. Praha: C.H. Beck/SEVT, 2009, č. 5. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembqhfpxa4s7gvpxgxzrg43a&groupIndex=18&rowIndex=0>

FILIP, Jan. *Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe*. Časopis pro právní vědu a praxi. [online]. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1998, č. 4. ISSN 1210-9126. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/9074>

HLOUŠKOVÁ, Karolína. *Co řešila Komise pro etiku Syndikátu novinářů v posledním roce? Rasismus, presumpci nevinny, internetovou žurnalistiku i praxi RRTV.* In: ceskamedia.cz [online]. Dostupné z: <http://www.ceskamedia.cz/media/hydepark/434838/co-resila-komise-pro-etiku-syndikatu-novinaru-vposlednim-roce-rasismus-presumpci-neviny-internetovou-zurnalistiku-i-praxi-rrtv>

MILTON, John: *Areopagitica*. [online]. Cambridge at the University Press, 1918. Dostupné z <http://oll.libertyfund.org/title/103/187125>.

Pennsylvania Declaration of Rights. Čl. XII. Dostupné z: <http://www.lonang.com/exlibris/organic/1776-pdr.htm>

Syndikát novinářů, 1998. Dostupné z: <http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>

Text Prohlášení Charty 77, dostupné z: http://www.svedomi.cz/dokdoby/charta_77.htm.

United States Bill of Rights, 1791. [online]. Dostupné z: <https://nccs.net/blogs/americas-founding-documents/bill-of-rights-amendments-1-10>

3. Legislativní prameny

Deklarace práv člověka a občana (1789), dostupné z: https://fr.wikisource.org/wiki/D%C3%A9claration_des_Droits_de_l'Homme_et_du_Citoyen

Evropská úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod (1950), dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

Charta základních práv Evropské unie (2000), dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF>

Lisabonská smlouva (2009), dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/738-lisabonska_smlouva.pdf

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966), dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, č. 209/1992 Sb.

Úmluva o právech dítěte (1989), dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/29715/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústava Československé republiky (1948), dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-150>

Všeobecná deklarace lidských práv (1948), dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Zákon č. 3/1863 Sb. ve znění pozdějších předpisů, O tisku.

Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 126/1933 Sb., kterým se mění a doplňují tiskové zákony.

Zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, trestní zákoník.

Zákon č. 517/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů, O České tiskové kanceláři.

Zákon č. 37/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů, O neperiodických publikacích.

Zákon č. 46/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů, O právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů.

4. Judikatura

Evropský soud pro lidská práva (Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int>)

Feldek proti Slovensku, stížnost č. 29032/95.

Fressoz a Roire proti Francii, stížnost č. 29183/95.

Handyside proti Velké Británii, stížnost č. 5493/72.

Lingens proti Rakousku, stížnost č. 9815/82.

Ústavní soud České republiky (Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz>)

Nález sp. zn. Pl. ÚS 80/26 ze dne 25.6.2002.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 57/36 ze dne 15.3.2005.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 71/37 ze dne 4. 4 2005.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 1990/08 ze dne 23.3.2010.

Usnesení sp. zn. II. ÚS 468/03 ze dne 25.11.2010.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 209/39 ze dne 11.11.2015.

Nejvyšší soud České republiky (Dostupné z: <http://www.nsoud.cz>)

Rozsudek sp. zn. 30 Cdo 3689/2017 ze dne 28.3.2018.